

Využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů

Bc. Kateřina Kočí

Diplomová práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina Kočí**
Osobní číslo: **H180077**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, ústavní výchovy a podpůrných nástrojů při sociální práci s identitou dětí.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu technikou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

CAIRNS, Kate, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0370-4.

GRAY, Deborah D., KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Attaching in adoption: practical tools for today's parents*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2012. ISBN 978-1-84905-890-2.

HUGHES, Daniel A. *Budování citového pouta: jak probouzet lásku v hluboce traumatizovaných dětech*. V Praze: Institut fyziologické socializace, 2017. ISBN 978-80-270-2838-2.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Ivana Olecká, Ph.D.
Ústav zdravotnických věd

Datum zadání diplomové práce: 4. října 2019
Termín odevzdání diplomové práce: 24. dubna 2020

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.2.2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může za zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá využitím metody My Backpack u dětí vyrůstajících mimo výchovné prostředí rodičů. Cílem práce je popsat možnosti využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů z pohledu odborníků pracujících s touto metodou. Teoretická část je stručným úvodem do problematiky systému náhradní péče. Podrobněji popisuje specifické problémy dětí, které nevyrostají v biologické rodině. Dále představuje osoby, které s dítětem po jeho odchodu z rodiny úzce spolupracují. V neposlední řadě pojednává o metodě My Backpack a jejím významem při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů. Výzkumné šetření je založeno na kvantitativní výzkumné strategii, konkrétně použitím dotazníku vlastní konstrukce. V závěru jsou uvedeny výsledky empirického šetření.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, ústavní výchova, identita, attachment, trauma, metoda My Backpack

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the use of the My Backpack method in children growing up outside the educational environment of their parents. The aim of this work is to describe the possibilities of using the My Backpack method when working with children growing up outside the educational environment of parents from the perspective of professionals working with this method. The theoretical part is a brief introduction to the issue of the system of alternative care. It describes in more detail the specific problems of children who do not grow up in a biological family. It also introduces people who work closely with the child after leaving the family. Last but not least, it discusses the My Backpack method and its importance in working with children growing up outside their parents' educational environment. The research survey is based on a quantitative research strategy, specifically using a self-designed questionnaire. In the conclusion, the results of the empirical survey are presented.

Keywords: keywords, keywords: substitute family care, institutional education, identity, attachment, trauma, My Backpack method

Děkuji Mgr. Ivaně Olecké, Ph.D. za její velkou ochotu a čas, který mi věnovala. Zvláště děkuji za její cenné rady, připomínky a komentáře v průběhu psaní práce, za inspirativní konzultace zvláště k metodologické části a také za její velkou trpělivost. Velmi děkuji své rodině a přátelům za to, že mi dávali sílu překonat nelehké překážky, které se mně v průběhu psaní diplomové práce stavěly do cesty.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VÝCHOVA A PÉČE O DÍTĚ MIMO BIOLOGICKOU RODINU.....	13
1.1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	13
1.1.1 Osvojení	14
1.1.2 Pěstounská péče	15
1.1.3 Poručenství	17
1.1.4 Péče jiné fyzické osoby	17
1.2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	18
2 SPECIFICKÉ PROBLÉMY DĚTÍ VYRŮSTAJÍCÍ MIMO VÝCHOVNÉ PROSTŘEDÍ RODIČŮ	20
2.1 PORUCHA IDENTITY	21
2.2 PORUCHA ATTACHMENTU	23
2.3 PSYCHICKÁ DEPRIVACE DÍTĚTE	24
2.4 SYNDROM TÝRANÉHO A ZNEUŽÍVANÉHO DÍTĚTE (SYNDROM CAN)	24
2.5 TĚŽKÉ TRAUMA	25
2.6 PORUCHA CHOVÁNÍ A VÝCHOVNÉ PROBLÉMY	26
3 PŘECHOD DÍTĚTE DO NOVÉHO PROSTŘEDÍ.....	27
3.1 ADAPTACE DÍTĚTE V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI.....	27
3.2 ADAPTACE DÍTĚTE V ÚSTAVNÍM ZAŘÍZENÍ	28
3.3 PROFESE SPOLUPRACUJÍCÍ S DÍTĚTEM PŘI JEHO ADAPTACI NA NOVÉ PROSTŘEDÍ.....	29
3.3.1 Klíčový pracovník	29
3.3.2 Sociální pracovník.....	30
3.3.3 Vychovatel	30
3.3.4 Psycholog/terapeut	32
4 METODA MY BACKPACK	33
4.1 MENTALIZACE.....	34
4.2 NARATIVNÍ TERAPIE	35
4.3 KREATIVNÍ/EXPRESIVNÍ TERAPIE.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 DESIGN VÝZKUMU.....	38
5.1 CÍLE VÝZKUMU	38
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
5.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
5.5.1 Frekvence využití metody My Backpack.....	48

5.5.2	Analýza limitů aplikace metody My Backpack	51
5.5.3	Účinnost (kvalita) metody My Backpack hodnocená odborníky.....	54
5.5.4	Vliv profese na frekvenci, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack	57
5.5.5	Vliv praxe na frekvenci, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack	63
5.6	SHRNUTÍ VÝZKUMU	65
ZÁVĚR		67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		68
SEZNAM OBRÁZKŮ		77
SEZNAM GRAFŮ		78
SEZNAM PŘÍLOH.....		79

ÚVOD

Základním východiskem tématu diplomové práce zabývající se problematikou využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů je osobní praktická profesní zkušenost. Pravidelně pracuji s dětmi v náhradní rodinné péči, a příležitostně s dětmi vyrůstajícími v ústavním zařízení. Děti, které žijí mimo výchovné prostředí rodičů, nemohou z nejrůznějších důvodů být se svými rodiči a mají často vztahy se svým sociálním prostředím narušeny vlivem jejich těžké životní situace. Je prokázáno, že tyto děti jsou traumatizované, kdy prožily životní ztráty a s tím je spojena spousta specifických problémů. K navázání kontaktu s těmito dětmi je nutné využívat různé terapeutické techniky. Odborní pracovníci při terapeutické intervenci podporují dítě k vyjadřování jeho myšlenek, pocitů, přání, nejistot, potřeb a vždy aktivně zjišťují jeho názor. V případě potřeby pomáhají těmto dětem budovat si vlastní širší sociální zázemí, díky němuž se mohou rozvíjet a překonávat svá traumata. Osobně se setkávám a pracuji s dětmi s poruchou identity a citové vazby. V praxi se mi osvědčuje, že k těmto dětem se velmi dobře přibližují metodami, které jsou hravé a podporují fantazii.

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, v jaké míře je metoda My Backpack používána vyškolenými odborníky při práci s dětmi, které vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů.

Výsledky výzkumného šetření mohou být přínosem odborníkům z řad sociálních pracovníků oddělení sociálně-právní ochrany dětí na úseku náhradní rodinné péče, pracovníkům doprovázejících organizací a dalším odborníkům zabývajících se touto problematikou. Tato práce by mohla napomoci tomu, aby o metodě My Backpack vědělo více pracovníků, kteří jsou v úzkém kontaktu s dětmi, které vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů, a více pracovníků ji využívalo.

V teoretické části popisují postup umístění dětí z biologické rodiny do náhradní rodinné péče či ústavního zařízení. Jednotlivé kapitoly pojednávají o odlišnostech dětí umístěných v náhradní rodinné péči či ústavního zařízení a jejich stabilizaci v nové životní situaci. V teoretické části je uvedena enumerace odborníků, kteří jsou v blízkém kontaktu s dětmi, které vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů, a jejich možnostmi, jakým způsobem mohou na děti působit tak, aby děti s nimi mluvily o těžkých tématech, jakými jsou například okolnosti a důvody jejich odchodu z původní rodiny do nového prostředí.

Empirická část je věnována samotnému používání metody My Backpack, ve které zjišťuji, kterou z profesí je metoda My Backpack nejčastěji využívána, a zda se využívání a názor

na tuto metodu u jednotlivých profesí liší. Dále zkoumám, s kterými dětmi je nejčastěji metodou My Backpack pracováno, a zjišťuji efektivitu využití této metody. V empirické části také zjišťuji limity metody My Backpack. Za účelem získání dat je realizováno dotazníkové šetření mezi vyškolenými odborníky. V závěru práce jsou zpracovány výsledky výzkumného šetření a zhodnocení naplnění stanovených cílů práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA A PÉČE O DÍTĚ MIMO BIOLOGICKOU RODINU

Pokud dojde k situaci, kdy je dítě odebráno z původní rodiny, jedná se o jednu z nejnáročnějších událostí v životě rodiny. Prvořadým principem při práci s rodinou je pak nejlepší zájem dítěte. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí stanoví, že pokud se dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče nebo je jeho vývoj, zdraví či život ohrožen nebo narušen má obecní úřad obce s rozšířenou působností, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, povinnost podat neprodleně k soudu návrh na předběžné opatření. (Rodinné právo, 2004)

Na základě rozhodnutí soudu může být dítě umístěno do náhradní péče. Soud může rozhodnout o předběžném opatření a umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo v krajních případech o ústavní. Pokud je rozhodnuto o odebrání dítěte soudem, dítě by mělo být informováno v dostatečné míře a ve vhodný čas o tom, kde a proč bude umístěno. Stejně tak rodiče by měli být informováni o místě, kde bude o dítě pečováno. Skasková (2012) doplňuje, že odebrání dítěte by nemělo být pojímáno jako konec případu, naopak jako mezistupeň, který může vyústit v řadu alternativ.

Aktivní participaci ohroženého dítěte považují Vrtbovská (2006) a Nosál (2014) za důležitou součást práce s ohroženými dětmi a rodinami. Participace dětí na procesu odebrání z domova podporuje udržování kontinuity v jejich životě a pomáhá jim vytvořit vlastní identitu. Dítěti by měly být poskytovány informace o jeho situaci a mělo by být podporováno v tom, aby vyjadřovalo své pocity a zkušenosti.

V případě, kdy je soudem rozhodnuto o svěřením dítěte do náhradní rodinné péče, rozhoduje mezi náhradní rodinnou péčí a výchovnou péčí..

1.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je forma péče o děti a mladé lidi, o které se přechodně či dlouhodobě nemohou postarat jejich vlastní rodiče či blízká rodina. Pro dítě vyrůstající v nevhodném prostředí, rodinném i ústavním, je náhradní rodina šancí, jak prožít standardní psychosociální vývoj ve stabilním prostředí, které uspokojuje potřeby dítěte a zajišťuje bezpečí. Podmínkou je umístění dítěte v nízkém věku (Petrášová, 2009; Škoviera, 2007) Matějček (1994) dodává, že správně fungující rodina znamená pro dítě základní životní jistotu „a podle úrovně jistoty, kterou zažívá v celém svém rodinném

společenství, si vytváří jistotu svou, tedy sebe-jistotu – sebe-vědomí“ (Matějček, 1994, s. 16)

Pro dítě je rodina významná kvůli vztahům, ať jde o vztahy příbuzných v přímé či nepřímé linii. Rodiče a jejich děti tvoří rodinu a v náhradní rodině zastávají roli rodičů pěstouni či osvojitelé. Matějček (1999) označuje rodinu, ve které funguje soudržnost a spolupráce se všemi členy navzájem, jsou v ní vytvořeny pozitivní emoční vztahy, je otevřená upřímné a srozumitelné komunikaci, za rodinu zdravou. Členové se v ní vzájemně respektují, umí překonávat překážky a zvládá obtížné životní situace.

Náhradní rodinná péče se segmentuje do jednotlivých typů.

1.1.1 Osvojení

Osvojení, jakožto základní institut rodinného práva, najdeme upravený v celé řadě různých publikací. Zákonnou definici osvojení stanovuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (Občanský zákoník, 2012), který ve své Hlavě II, zabývající se příbuzenstvím a manželstvím, v §794 stanoví, že „osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní“. Z tohoto pohledu není úkolem osvojení pouze zajištění péče, jde o vznik trvalého a plnohodnotného vztahu rodič – dítě, stejně jako narození. Osvojitel získává osvojením dítěte všechna práva a povinnosti biologických rodičů. Stejně tak obráceně, dítě má vůči osvojitelům, všechna práva a povinnosti jako by byli jeho biologickými rodiči. Zároveň se vytváří příbuzenské vztahy i s ostatními členy širší rodiny, např. sourozenectví vůči biologickým dětem osvojitel. Vztah dítěte k biologickým rodičům osvojením zaniká. Z pohledu zákona se tedy osvojené dítě stává dítětem vlastním. Z tohoto důvodu nevzniká osvojitelským rodinám žádná specifická podpora od státu, jak je tomu u pěstounské péče. (Kepková, 2009)

Osvojení bývá také zahaleno tajemstvím a anonymitou. Anonymita osvojení je velmi problematičtá. V první řadě popírá právo dítěte znát své rodiče a svůj původ a právo na informace k jakékoli věci v jeho životě, která jsou zaručena Úmluvou o právech dítěte. (Králičková, 2009; Novotný, 2014).

Matějček (1994) je názoru, že dítě by mělo vědět o svém osvojení více, než vědí ostatní. Nesmí být zaskočeno otázkou nebo sdělením někoho cizího. Není tedy vhodné čekat na chvíli, kdy přijde samo dítě a bude se ptát.

Anonymita osvojení je problémem v souvislosti s budováním identity dítěte. V případě, že osvojitelé skutečnost osvojení před dítětem tají a v pozdější době se toto rodinné tajemství prozradí, je identita dítěte otřesena. Dítě najednou neví „čí je“ a „kdo je“. Z tohoto důvodu je pro budování identity dítěte velmi důležité, aby s informací o osvojení „přirozeně“ vyrůstalo a mohlo samo v sobě tento fakt zpracovat a zapracovat do své identity. Současným trendem je anonymitu osvojení potlačovat. (Novotný, 2014) Občanský zákoník § 836 přímo říká: *Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.* Neurčuje však žádnou sankci či pokutu za nedodržení této povinnosti.

Pokud se adoptivní rodiče rozhodnou o minulosti svého dítěte mlčet, velmi tím podceňují rizika s tím spojená. Prozrazení rodinného tajemství může vyvolat zmatek a zhroucení již vybudovaného obrazu sebe sama a narušit vztah důvěry mezi rodiči a dítětem. (Zezulová, 2012; Matějček, 1999) Dosavadní studie a zkušenosti mluví celkem jednoznačně pro „říci“. Nestačí však skutečnost sdělit, je třeba ji sdílet. Dítě má s vědomím, že je adoptované, vyrůstat a vyspívat. Čím je dítě starší, tím více má jakákoli informace o těchto věcech ráz prozrazení. Zvyšuje se totiž nebezpečí srážky dosavadního já dítěte s těmito novými poznatky. Výsledkem může být hroucení onoho předchozího já“. (Šanderová, 2011, s. 37)

1.1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, která je vymezena Občanským zákoníkem a Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. V případě, že se pro dítě nenajde náhradní rodina v příbuzenské linii, hledají se vhodné osoby, které jsou v evidenci krajského úřadu jako prověřené osoby pro náhradní rodinnou péči. (Občanský zákoník, 2012; Rodinné právo, 2004)

Pěstounská péče je formou péče o ohrožené dítě v rodině či v prostředí rodinu připomínajícím. Jedná se o tradiční soukromoprávní instituci s veřejnoprávními rysy (zprostředkování, hmotné zabezpečení pěstounů, kontrola ze strany státu apod.). Pěstounovi je svěřováno do péče nezletilé dítě, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pěstoun současně poskytuje záruku řádné výchovy dítěte, přičemž zajišťuje osobní péči o dítě. (Hrušáková, Králíčková, 2015)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (Občanský zákoník, 2012), pojímá institut pěstounské péče jako dočasnou osobní péči o dítě po dobu, kdy o něj

nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Zákon klade důraz na zachování stávajících vazeb mezi dítětem a jeho rodičem, tj. právo osobního a pravidelného styku s dítětem, právo na informace.

Účelem pěstounské péče dnes již není jen konkrétní osobní péče o dítě, ale také snaha o zachování přirozených rodinných vazeb dítěte, potažmo jejich upevnění či navázání. Pěstoun není pouhým pečovatelem, ale měl by se stát určujícím hybatelem v restrukturalizaci rodinných vazeb dítěte, neboť se zavazuje být v kontaktu s biologickou rodinou dítěte. Na osobu pěstouna jsou tímto kladeny nové nároky. (Čápová, 2014)

V souvislosti s poskytováním pěstounské péče je nezbytné pochopit, že pěstoun je osoba, která přijatému dítěte vynahrazuje scházející vztahy a jedná se o tzv. „psychologické rodičovství“. Základní kompetencí, kterou by měl pěstoun mít, je být dobrým náhradním rodičem, což souvisí s osobnostními předpoklady a se stávajícími výchovnými zkušenostmi. (Ptáček a Kuželová, 2011)

Do dlouhodobé pěstounské péče se oproti osvojení dostávají děti, které „nejsou právně volné, děti s rizikovou anamnézou a nejistou prognózou, děti s různým postižením, děti psychicky deprivované a s dalšími poruchami psychického vývoje, děti starší, většinou s nepříznivými zkušenostmi z předchozích výchovných prostředí“ (Sobotková a Očenášková, 2013, s. 11-12). Tyto děti jsou určitým způsobem vázané na biologické rodiče, a proto nemohou být zařazeny do adopčního řízení. Do dlouhodobé pěstounské péče se také dostávají děti traumatizované předchozí ne-péčí. V souvislosti s těmito dětmi se mluví o potřebě terapeutického rodičovství pěstounů, kteří by tyto děti bezpodmínečně přijali a posílili chybějící dovednosti. Kompetenci k tomuto rodičovství by pěstouni získali například speciálním vzděláním nebo terapeutickým výcvikem (Matějček, 1999)

Zvláštní formou pěstounské péče je výchova realizována příbuznými dítěte, jedná se o tzv. *příbuzenskou pěstounskou péči* (Gabriel a Novák, 2008). Příbuzenská pěstounská péče sice není zákonem o sociálně-právní ochraně dětí vymezena, ale tvoří ji většina celkové pěstounské péče (Analýza příbuzenské pěstounské péče, 2017) a děti jsou do ní umísťovány přednostně. Jde o situaci, kdy je jako první v pořadí potřeba faktická péče o dítě a pak se teprve řeší motivace. Příbuzní dítěte se liší od běžných zájemců o pěstounskou péči, jsou oslovováni jako první z potencionálních pečujících osob (Zák. č. 359/1999 Sb.), aniž by byli k pěstounské péči primárně motivováni. Jak píše Zezulová (2012), nevolí pěstounskou péči s motivací adopce, jejich rozhodnutí ovlivňují hlavně emoce, pocity povinnosti.

Výhodou v dané situaci se považuje dlouhodobý vztah mezi dítětem a příbuzným, znalost a stálost prostředí, stálost širších vztahů, zachování a posilování rodinné identity a obvykle i zachování vztahu s vlastním rodičem, v možném případě. Všechny uvedené výhody vedou ke snazšímu pochopení projevů dítěte a tím rychleji může pěstoun na chování dítěte reagovat anebo se zaměřit na řešení konkrétních projevů dítěte (Bubleová, 2011). Děti, které zažijí změnu prostředí a vztazích osob vykazují vysokou míru nejistoty (Sobotková, 2013). „Bez informací z minulosti (co dítě prožilo) se mohou dělat v péči o dítě chyby.“ (Zezulová, 2012, s. 121)

Příbuzenská pěstounská péče má samozřejmě i svá úskalí. Příbuzní „ve funkci pěstounů bývají totiž celkově méně ochotní vyhledávat pro svěřené děti odbornou pomoc – i když by jí bylo třeba – nabízenou pomoc častěji odmítají. Drží se spíše stranou, projevují méně solidarity, v prostém zájmu svého okolí mají sklon hned spatřovat nemístnou vtíravost a v zájmu úředních osob nemístnou kontrolu“. (Matějček, 1999, s. 56)

Jak jsem již zmínila výše, pěstounská péče je na rozdíl od osvojení chápána jako institut dočasný, jehož trvání se odvíjí od situace ve vlastní rodině dítěte. Rodič tak může požádat o svěřením dítěte zpět do jeho péče kdykoliv, přičemž soud návrhu vyhoví, pokud je to v zájmu nezletilého dítěte.

1.1.3 Poručenství

Poručník je zákonný zástupce dítěte, kterého stanoví soud (§ 928 zákona č. 89/2012 Sb.) v případě, kdy rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručenství je tedy jakýsi vyšší typ neboli nástavba pěstounské péče. Dle Bubleové (2014) jsou do péče poručníka mnohdy svěřeny děti, u kterých by bylo možné osvojení, nicméně z mnoha důvodů se vhodná osvojitelská rodina nenajde.

1.1.4 Péče jiné fyzické osoby

Pokud dítě nemůže být v péči biologických rodičů, ať je to z jakýchkoli důvodů, první možností by mělo být svěřit jej do péče jiné osoby z pravidla příbuzného dítěte nebo osoby, která je dítěti blízká a „k němuž má dítě vytvořený citový vztah“ (Bubleová, 2011, s. 42). Povinností této osoby je o dítě pečovat a zastupovat ho v běžných záležitostech. Rodiče zůstávají nadále zákonnými zástupci dítěte a je jim ponechána rodičovská

zodpovědnost. Mají povinnost platit na dítě výživné přímo pečující osobě. Pokud toho nejsou schopni, pak dítě nelze svěřit do této formy péče (Vyskočil, 2014).

Někteří autoři u rozlišení náhradní rodinné péče definují ještě *hostitelství* jako další druh náhradní péče. Hostitelství je vlastně dlouhodobý a opakující se kontakt dítěte z dětského domova s rodinou nebo s jednotlivci, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte, ale tzv. dobrovolníky, kteří mají zájem dítě pravidelně přijímat (Nožířová, 2012; Zezulová, 2012). Pokud dítě nemůže být osvojeno, nenajdou se pro něj pěstouni nebo u něj není vhodná pěstounská péče z jiných příčin, zůstává dítě v ústavním zařízení i několik let. U těchto dětí vzniká riziko výskytu psychické deprivace z dlouhodobého pobytu v ústavu. Psychické deprivaci lze alespoň částečně zabránit umožněním dítěti strávit svátky, víkendy a prázdniny na návštěvě u hostitelské rodiny. Dítě je v takových případech vnímáno jako „host“ a odtud pramení i označení hostitelská péče (Gabriel a Novák, 2008). Hostitelská péče je vhodná pro děti, které mají nižší šanci na pěstounskou péči, kupříkladu děti z velké sourozenecké skupiny, romského etnika, staršího věku (Nožířová, 2012; Zezulová, 2012)

1.2 Ústavní výchova

Ústavní výchova je jakousi alternativou, jak zajistit péči o dítě v okamžiku, kdy jej rodiče nemohou z vážných důvodů vychovávat. Ústavní výchova je pojímána jako krajní výchovné opatření a nařizuje ji soud. Od ústavní výchovy je třeba odlišovat výchovu ochrannou. Hovoříme zde sice také o kolektivní výchově, nicméně její účel je zcela odlišný. Jedná se o institut trestního práva, tj. ochranné opatření, které se ukládá mladistvím nebo dětem mladším 15 let (dopustí-li se činu jinak trestného). Ochranná výchova je též vykonávána v dětských domovech se školou či výchovných ústavech, nicméně tyto se zřizují odděleně nebo jsou děti alespoň umístěny v samostatných skupinách. Výchovný ústav přitom slouží pro výchovu mladistvých a dětí starších 12 let s nařízenou ochrannou výchovou. Tyto ústavy se též zřizují odděleně, či se separací výchovných skupin. (Hrušáková, Králíčková, 2015) Pro účely této práce považuji za důležité charakterizovat dětský domov.

Dětský domov dle § 12 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. (Regionální školství, 2005) Dětský domov plní úkol sociální. Jeho náplní je též vychovávat a vzdělávat děti ve věku zpravidla od tří do osmnácti let.

Jedlička (2004) popisuje základní organizační jednotku v dětském domově jako koedukovanou rodinnou skupinu dětí zpravidla různého věku i pohlaví. Struktura i denní režim a systém komunikace, včetně hospodaření se svěřenými prostředky, má za úkol přizpůsobit dětský domov co nejvíce zvyklostem běžné rodiny. Takováto rodinná skupina bude mít nejméně šest a nejvíce osm svěřenců, v závislosti na jejich mentální a zdravotní úrovni. Sourozenci se vzhledem k žádoucímu udržení rodinných vazeb zpravidla zařazují do jedné rodinné skupiny.

Ve vztahu k dětem plní dětský domov, podle Myškové a Petrenky (2016), především funkci vzdělávací, která je realizována ve škole. Další funkcí je funkce výchovná, která je zajišťována individuálně popřípadě skupinově prostřednictvím individuálního programu rozvoje osobnosti, zájmových a pracovních činností, systému výchovných opatření. Jako poslední je to funkce sociální, která je naplňována ve formě plného přímého zaopatření (strava, ubytování a ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání, doprava do školy, zdravotní péče, kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu ze zařízení z důvodu zletilosti). A další hledisko funkce sociální je podpora pozitivních vztahů a vazeb dítěte, orientace v jeho sociální síti. Všechny tři funkce zohledňují individuální potřeby dítěte. Hlavním úkolem dětského domova je zajistit dítěti všestranný rozvoj, péči materiální a sociální.

Veselý (2013) uvádí, že příchozí děti do domova by se daly rozdělit nejméně na dvě skupiny. První je skupina dětí, které s nástupem do domova přicházejí o rodinné prostředí, útočiště a jakousi jistotu, kterou do té doby v prostředí domova měly. Druhá skupina dětí jsou ty, které byly vychovávány v nezdravém prostředí, jimiž jsou například oběť syndromu CAN „dětí ze sociálně nefunkčních rodin. Tyto děti jsou ve svém vývoji poznamenané nedostatkem příležitostí pro rozvoj takových kompetencí, které by jim umožnily dobře a efektivně fungovat v sociální interakci. Jsou vysoce rizikovou skupinou, která je ohrožena ve vývoji“.

Od dob, kdy se začala rozvíjet institucionální péče, prošla ústavní zařízení nespočtem změn, nejen díky celkovému zlepšení životních podmínek, ale i díky rozvoji věd jako vývojová psychologie, jejíž poznatky jsou aplikovány při výchově a vzdělávání dětí a mládeže vyrůstajícími mimo rodinné prostředí. Zařízení náhradní výchovy se snaží o neustálé zdokonalování a přibližování se rodinným modelům a prostředí, které připomíná domov, avšak jak uvádí Matoušek (1999), stále je to prostředí umělé, které s sebou přináší různá rizika pro vývoj dítěte, jeho pozdější adaptaci a vstup do samostatného života.

2 SPECIFICKÉ PROBLÉMY DĚTÍ VYRŮSTAJÍCÍ MIMO VÝCHOVNÉ PROSTŘEDÍ RODIČŮ

Pokud má dítě dorůst a dozrát ve spokojenosti musí být naplňovány jeho základní vývojové potřeby. Je důležité, aby tyto potřeby byly naplňovány přiměřeně, včas, náležitým postupem a samozřejmě těmi odpovídajícími lidmi. Je zcela jasně prokázáno, že v případech nenaplnění a neuspokojení některé ze základních psychických potřeb, dochází u konkrétního jedince k psychické deprivaci, přičemž její dopady dítě pociťuje po celý zbytek svého života. (Brandejsová, 2015)

Děti, které nevyrostají ve své biologické rodině, ale v náhradní péči, se nachází velmi často v komplikované situaci a musí se vyrovnat se spoustou potíží. Jsou to potíže s identitou, nežádoucí zážitky a traumata. Separáční trauma může mít pro dítě i pro rodiče irversibilní následky – psychický i fyzický vývoj může být trvale poškozen. Nejmenší děti jsou zvláště rizikovou skupinou, jejich psychický aparát nebývá ještě natolik rozvinut, aby mohl separaci psychicky zvládnout. Ruppert (2011, s. 69) dodává, že „podstatou traumatu je, že působením vnějšího činitele jsou poničeny psychické a biologické adaptační mechanismy jedince. K tomu dochází tehdy, když vnitřní a vnější zdroje již nejsou schopny vyrovnat se s ohrožením.“ Lze tedy konstatovat, že se jedná o situace, které jsou pro jedince velkou výzvou nebo významně narušují jeho dosavadní svět a dochází k ohrožení psychického i fyzického zdraví člověka.

Matějček (1992) upozorňuje, že při odebrání dítěte dochází k narušení rodičovského i narušení identity jak rodiče, tak i dítěte. Identita každého člověka je odpovědí na otázky týkající se i našich vztahů. Jedná se o naši vnitřní odpověď na otázku, kdo jsem, co pro druhé lidi znamenám, jaké místo ve svých vztazích zaujímám. Pokud dojde k odebrání dítěte v rodině, je těžké nalézt odpovědi na tyto otázky. Vztahy, taktéž i identita člověka, jsou již narušeny. Tento názor zastává i Kohoutek (2009), který dodává, že vliv rodiny je tedy mimořádný i na samotné utváření osobnosti dítěte. Ať už jde o sebepojetí, sebehodnocení obrazu vlastního já, nebo předávání různých vzorců chování. Rodina ovlivňuje to, jakým dovednostem se dítě naučí a jaké návyky získá. Rodina se tak podstatným způsobem podílí na vytváření základu osobnosti dítěte a má tak dlouhodobé důsledky na jeho vývoj. Pokud nejsou zmiňované základní potřeby dostatečně uspokojovány již v raném dětství, dítě je ohroženo psychickým strádáním, přičemž u něj

dochází k porušení citové vazby a oslabení identity, což má dlouhodobé následky na celkový vývoj dítěte.

Pro účely diplomové práce jsem vybrala a blíže popisuji, jen některé specifické problémy dětí vyrůstajících mimo výchovné prostředí rodičů. Rozhodovala jsem se na základě vlastní praxe.

2.1 Porucha identity

Mezi těžko uchopitelné problémy dětí v náhradní výchově patří poruchy identity (Klimeš, 2016). Tyto děti sužuje touha poznat historii své rodiny. Mnohdy se tyto děti chtějí dozvědět o svých předcích, o jejich charakteristikách, vlastnostech i schopnostech (Bubleová a Vávrová, 2011). Děti jsou ovlivňovány nejen vazbou na historii příbuzenskou, ale jsou i spojovány s historií nepokrevně spřízněných osob. Mnohdy odlišné životní styly se najednou střetávají a zasahují do života dětí, jejich biologických a náhradních rodičů – tedy pěstounů, opatrovníků a adoptivních rodičů. Dochází k utváření nových vazeb a dřívější se mění nebo zcela vyhasínají (Petrašová, 2009). Identitu lze definovat jako naše společenské „já“, kdy se jedná o naši vnitřní odpověď na otázku, co znamenám sám pro sebe a pro jiné, kdo jsem, jaké místo zabírám ve vztazích, ve svém sociálním světě. (McAdams, 1998) Matějček (2005, s. 238) dodává, že identita je „jedna ze základních psychických potřeb, které musí být uspokojovány v náležitě míře a ve vhodné době, má-li se lidská osobnost vyvíjet zdravě. Výsledkem uspokojení této potřeby je pozitivní přijetí sama sebe, což se mezi jiným pokládá za jednu ze základních podmínek pro pozitivní přijímání druhých lidí a pro uspokojivé společenské zařazení daného lidského jedince.“ Do identity patří určité vnější symboly, kterými jsou např. naše jméno, přezdívka, naše národnost. Důležitou součástí identity dítěte vyrůstající bez rodičů je jeho původ a historie. Očekává se, že pěstouni budou schopni pomoci dítěti budovat zdravou identitu, zpracovat minulost tak, aby tím nebyla zatížena jeho budoucnost (Majerová, 2015). Identita se vyznačuje také podstatnými vlastnostmi, které pokud se změní, daná osoba přestane být sebou sama tak, jak byla dříve, identita člověka tedy není stálá, ale v průběhu života se může proměňovat. (Výrost, Slaměník, 2008)

V literatuře se často objevuje rozdělení identity na osobní a sociální, kde sociální identita je sociální kategorie (skupina lidí a příslušnost k ní), zatímco osobní identita je soubor významných charakteristik osoby, které slouží jako základ či zdroj individuální sebeúcty a respektu (Výrost, Slaměník, 2008). Přestože může být užitečné rozlišovat různé druhy

identit, nabízí se jiný přístup, který zdůrazňuje, že člověk prožívá sám sebe jako jednoduchou entitu (McAdams, 1998). I kdyby byl náš život „rozdroben“ do mnoha „lokálních identit“ (vázaných například na určité společenské role), funkcí identity, jak byla popsána Eriksonem (Vančáková, 2011) je především sjednocení těchto disparátních částí do jednoho koherentního celku. Přístupem, který se snaží zachytit integrativní funkci identity, je přístup narativní.

Za základ identity považuje Vágnerová (2012) příslušnost k rodině, která může být v případě přijatého jedince trochu komplikovanější. Střídání pečujících osob či nedostatek stálosti v blízkých vztazích způsobující opakované ztráty podkopávající pocit vlastní hodnoty jedince. (Pemová, Ptáček, 2015) Dětský psycholog Matějček (2005) ve svých knihách zdůrazňuje potřebu osobní identity dítěte také jako jednu ze základních psychických potřeb, což znamená potřeba sociálního začlenění jedince do širšího okruhu lidí či potřeba „někam patřit“. Pokud dojde k uspokojení potřeby osobní identity, tak dochází k patřičné sebeúctě, ke zdravému sebevědomí dítěte, a tím k uspokojivému zařazení do společnosti. (Červenka, 2016)

Během utváření identity si člověk hledá své místo ve společnosti, uvědomuje si, kam patří. Utváření identity je závislé na vnějších i vnitřních faktorech – „jak já vidím sebe“ (tzv. vnitřní identita) vs. „jak mě vidí ostatní“ (tzv. identita vnucená zvenčí). Najít rovnováhu mezi těmito dvěma pohledy je obtížné. Jde o hledání kompromisu mezi potřebou podobat se „svým lidem“ a potřebou být sám sebou (Košťálová, 2012)

Pemová a Ptáček (2015) uvádí základní fakta, jak u dětí, které vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů, podpořit vnímání a budování identity:

- zrcadlení chování dítěte, poskytování odpovídající hračky a podněcování jedince ke hře;
- podporování dítěte v přemýšlení o sobě, kým je a jaké jsou jeho zájmy a schopnosti;
- společné zkoumání s dítětem, co ho odlišuje od ostatních, jaké jsou jeho individuální stránky;
- povzbuzování dítěte ve vyprávění o jeho biologické rodině, zejména v oblasti rituálů, zvyků, oblíbených jídel aj.;

- umožnění dítěti kontaktu s původní biologickou rodinou, případně širším prostředím, ze kterého bylo dítě vytrženo;
- dávání dospívajícímu najevo, že je přirozené se v životě někdy splést či dělat chyby, a že i přes tyto nedostatky ho blízcí lidé mají rádi;
- podporování dospívajícího v samostatnosti.

S identitou si nemůžeme dělat, co chceme, a měli by jsme umět pomoci dětem unést jejich identitu, ať je hezká nebo ne, protože jenom tak je předpoklad, že svěřené děti snadněji přijmou svou identitu (Klimeš, 2016).

K práci s identitou slouží spousta technik, např. strom života a práce s ním má pro jedince transcendentální význam a také umožňuje částečně explodovat předchozí generace a rodinné tradice a hodnoty (Gjuričová a Kubička, 2009). Příbuzenské vztahy a náležení do řetězce předků a potomků tvoří podstatnou část identity; bez povědomí o svých předcích může člověk pociťovat ve své identitě jakousi prázdnotu.

U dětí, které vyrůstají ve vlastní fungující rodině, pozitivní identita vzniká prakticky samovolně, spontánně během běžné výchovy. Avšak u přijatých dětí je třeba na vybudování identity pracovat cíleně. (Purvis a Cross, 2013) Budování identity je procesem celoživotním a závislým na životních zkušenostech. Člověk se v průběhu svého života musí potýkat s velkým množstvím zážitků a problémů, se kterými se musí vyrovnat. Vše, co člověk prožije má přímý či nepřímý dopad na jeho identitu (Zacharová, Lukšík 2001). „Neméně podstatnou složkou našeho já představuje i náš původ, naše životní historie, odkud pocházíme, kdo jsou naši rodiče, ke komu patříme, je-li s námi všechno v pořádku.“ (Matějček, 1994, s. 54-55)

2.2 Porucha attachmentu

Attachment je schopnost jedince citově se poutat a mít blízký vztah k druhému člověku (Vrtbovská, 2010). Dyregauhe (2010) upozorňuje, že se jedná o primární vazbu dítěte k pečující osobě, kdy zážitky z tohoto vztahu celoživotně nastavují způsob udržování a navazování dalších blízkých vztahů. Autorka dodává, že vznik základní vazby si prakticky můžeme představit tak, že dítě projevuje emoce (směje se, pláče, křičí) a pečující osoba na to reaguje.

Hughes (2017) uvádí, že děti s poruchou attachmentu obvykle mívají nesnáze s přijímáním citových projevů, útěchy, podpory a dále se objevují potíže s vyjadřováním jejich pocitů.

Autor shrnuje, že tyto děti sami nevědí, jaké mají myšlenky a co cítí, proto potřebují vytvářet vztah s dospělými, kteří jsou připraveni a vyškoleni na to, aby uměli porozumět, proč chování jejich svěřených dětí je tak destruktivní.

U dětí s poruchou attachmentu můžeme podle Vrtbovské (2010) pozorovat určité projevy neschopnosti připoutat se. Zažily trauma, kvůli kterému nejsou schopny ani po umístění do nového bezpečného prostředí navozovat citové vztahy. Působením negativních vlivů je většinou dlouhodobé a po odebrání z rodinného prostředí jsou děti nejčastěji umístěny v různých formách náhradní výchovy. Vrozená potřeba blízké osoby vlivem zklamání a bolesti slábne. Přestože se dítě následně dostane do bezpečného rodinného prostředí, odnáší si zkušenosti, které ho ovlivňují.

2.3 Psychická deprivace dítěte

Psychická deprivace je problém, který postihuje ve velké míře právě děti žijící ve špatně fungující rodině. Matějček popisuje psychickou deprivaci jako „psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře po dosti dlouhou dobu.“ (Matějček, 1997, str. 13).

Matějček a Langmaier (2011) dodávají, že deprivaci způsobuje nedostatečné citové zázemí rodičů, především chybějící vztah s matkou. Deprivace vzniká, pokud matka dítě nepřijímá, nemá o něj zájem, zanedbává je nebo k němu má nepřátelský postoj. Děti, o které se rodiče nechtějí starat a přicházejí do dětského domova z tohoto důvodu, často tyto znaky deprivace vykazují. Psychická deprivace se podle autorů projeví tím, že se jedinec v důsledku dlouhodobého neuspokojování svých psychických potřeb, nebude schopen přizpůsobit situacím, které jsou v této společnosti běžné.

2.4 Syndrom týraného a zneužívaného dítěte (syndrom CAN)

U nás používaný termín „týrané dítě— (ekvivalent anglického child abuse and neglect) vystihuje široký rozsah nepřipustných forem jednání vůči dítěti. Jde o veškeré způsoby týrání dítěte, počínaje bitím a konče rozličnými způsoby duševního týrání. Ve většině případů se obě formy týrání kombinují. (Slaný, 2008)

Syndrom CAN definuje Vágnerová (2008, s. 593) „jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoliv nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako

nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb.“

Důsledky týrání ve všech jeho podobách rozlišuje Bechyňová (2007) na aktuální a dlouhodobé. Aktuální se týkají současného prožívání dítěte (utrpení, bolest), které jsou způsobeny fyzickým týráním. Psychickým týráním rozumíme smutek, citové napětí, strádání, pocit křivdy, beznaděj, velmi často také pocit viny. Psychické týrání ve většině případů doplňuje i týrání fyzické. Mnohem závažnější jsou však důsledky dlouhodobé, které mají vliv na vývoj osobnosti dítěte. Děti jsou především silně psychicky deprivované a vykazují neurotické příznaky. Chovají se úzkostně, jsou bez energie a bez motivace ke školní práci, což se následně projevuje na školních výsledcích. Tyto děti bývají často špinavé, špatně oblečené, působí podvyživeně, nevyspale.

2.5 Těžké trauma

Trauma - toto původně řecké slovo znamená v překladu „rána“. Jedná se tedy o nějaké duševní zranění, otřes, zážitek extrémní bezmocnosti. „Představuje útok na strukturu osobnosti, který člověku znemožňuje zpracovat zážitek obvyklým způsobem. Psychická rovnováha je extrémně narušená a já již nefunguje normálním způsobem.“ (Wirtz, 2004, str. 61)

Trauma prožité v dětském věku se od traumatu v dospělosti odlišuje v mnoha ohledech. Rozdíl je jak v událostech, které působí trauma, tak v reakci na toto trauma. Dítě se od dospělého odlišuje ve způsobu vnímání, myšlení i prožívání, jeho zranitelnost souvisí s nevyzrálostí mozku, tělesnou slabostí, závislostí na péči dospělých. Zvláště zranitelné jsou přitom děti velmi malé, slabé, nemocné, postižené a děti vyrůstající v ústavní péči. (Doležalová, 2017) Člověk v traumatické situaci prožívá, dle Levine (2014), extrémní strach a cítí obrovskou bezmoc. Jedná se o okamžik šokující, náhlý, zpravidla člověk nemůže za to, co se stalo. Traumatizovaná osoba obvykle ztrácí kontrolu nad situací, nechápe úplně přesně, co se stalo a proč se to stalo právě jí. Traumatem je tak zaskočena, že bývá narušen celkový pohled na svět a jsou ohroženy základní hodnoty. Dochází k hlubokým změnám v oblasti fyziologické, emoční i kognitivní.

Vytržení dítěte z rodiny je podle Berg (2013) traumatizující pro dítě i rodinu. Pouhé rozvíjení existujících vztahů mezi rodiči a dětmi a podpora kompetentního jednání rodičů je dlouhodobě nejlepší cestou k ochraně.

2.6 Porucha chování a výchovné problémy

Vlastní pojem poruchy chování není jednoznačně definován. V obecné rovině je určitým nadřazeným, ale zároveň ne zakotveným a přesně definovaným pojmem „dítě s výchovnými problémy“. To jsou jak děti v riziku vzniku poruch chování (Vojtová a Červenka, 2012), děti ohrožené ve svém psychosociálním vývoji (Jedlička, 2001), tak děti s problémy či poruchami chování.

Dítě s poruchou chování je podle Vojtové (2008) to, které nepřijímá nebo ignoruje společenské normy. Své jednání a činy nedokáže kontrolovat a ovládat. Impulzivnost a emotivnost je příčinou zkratovitých jednání, které vede především k uspokojení vlastních potřeb. Mezi tyto základní potřeby patří potřeba seberealizace, bezpečí a jistoty. Balátová (2014) dodává, že projevy poruch chování mohou být zároveň jistým obranným mechanismem, bránící vlastní identitu dítěte. Sociální identita dětí s poruchami chování bývá mnohdy narušená, dítě není schopno navázat adekvátní vztah s vrstevníky, protože není schopno přizpůsobit se pravidlům. Sociální selhání ho uvádí do sociálního vakua, ze kterého se rozhodne vymanit opět nepřiměřenými prostředky. Jejich provinění není plánovité, a proto je nepovažují ani za provinění, chybí pocit viny. O poruše chování mluvíme ve chvíli, kdy se problém vyskytuje v delším časovém období (minimálně 6 měsíců) a zasahuje aspoň do dvou odlišných prostředí. (Kajela, 2013)

3 PŘECHOD DÍTĚTE DO NOVÉHO PROSTŘEDÍ

Bechyňová a Konvičková (2011) uvádí, že situace odebrání dítěte z rodiny často vyžaduje použití krizově intervenčních postupů podporujících děti i rodiče ve zvládnutí zátěžové situace, jež silně zasahuje do emocí členů rodiny. Děti přicházející do náhradní péče často zažily trauma. Následky či nedostatečné nebo nevhodné péče ve vlastní rodině přináší dětem a mladým lidem obtíže navázat kvalitní vztahy, udržet tyto vztahy, rozvíjet svůj potenciál, věřit sobě i druhým atd. Následky citové deprivace a traumat lze nejlépe léčit právě v rodině. I když není vlastní, ale je náhradní.

Přechod dítěte z jednoho do druhého prostředí proto musí být podle Šimek-Lefeuve (2010) citlivě doprovázeno zejména verbálně, kdy by měla být každému dítěti i kojenci verbálně zrekonstruována jeho rodinná historie, přítomnost i budoucnost a popsáno vše, co se kolem něj děje a odehrává. Separace by měla vždy proběhnout po dialogu s dítětem i s rodiči a zároveň by měla být vždy vnímána jako dočasné provizorní období vymezené soudním rozhodnutím. Příjem dítěte do ústavní péče není cílem, nýbrž ochranným prostředkem, proto pracovníci poskytující sociální péči musí usilovat o udržení kontaktu mezi rodičem a dítětem, což je pro zmírnění následků psychické deprivace významné. Cílem každého umístění je zejména opětovný návrat dítěte k rodičům. S rodiči by se mělo tedy pracovat již při příjmu dítěte do ústavní péče i během pobytu dítěte v zařízení a taktéž ke konci pobytu a při odchodu dítěte ze zařízení, zejména pak po ukončení pobytu a návratu dítěte zpět do rodiny.

3.1 Adaptace dítěte v náhradní rodinné péči

Proces adaptace dítěte na nové prostředí je individuální. Vše se odvíjí od doby, po kterou trvala deprivace, od věku dítěte při umístění do náhradního prostředí a od kvality náhradní péče. (Sychrová, 2014)

Adaptace na nové prostředí je pro dítě velmi obtížná a probíhá v několika fázích, které jsou různě dlouhé a jinak intenzivní. V první fázi (poznávání) je dítě více či méně nejisté. Jedním z důvodů je ztráta dosavadního známého prostředí a rituálů, které v něm probíhaly. Dítě se přizpůsobuje novému prostředí a rodině. (Zezulová, 2012; Archer, 2001)

Děti nejsou při příchodu do nové rodiny nepopsaným listem papíru, nesou si svou biologickou a sociální minulost. (Šanderová, 2011) Tuto minulost nelze vymazat, neboť každá lidská bytost si vytváří obraz o svém původu a navrácí se alespoň v představách

či vzpomínkách k počátku svojí existence. Občas je to složité i pro dítě vyrůstající ve vlastní rodině, ale pro dítě vyrůstající mimo svoji biologickou rodinu je tato otázka dříve či později téměř prvořadá. (Petrašová, 2009, s. 47) Archer (2001) upozorňuje na skutečnost, že ať už se biologická rodina starala o dítě jakkoliv, bude vždy jeho součástí.

Škoviera (2007) uvádí, že nedostatečné vyrovnání se se svou minulostí může mít dvě základní podoby. Objeví se buď potlačování minulosti a rezignace na vybudování životní vize, nebo přílišné lpění na minulosti. Jednostranné chápání smyslu života pouze v rovině teď a tady většinou vede k povrchním, krátkodobým, pragmatickým a zmaterializovaným vztahům. Platí to pro děti i pro jejich vychovatele (rodiče). Vážným rizikem soustředění se pouze na přítomnost je ochuzení emocionality. Na druhé straně ani lpění na minulosti, neustálé vracení se zpět, není produktivní. Je to obraz neschopnosti reflektovat životní změny a adaptovat se na ně. Oba tyto přístupy ohrožují integritu jedince.

Cameron a Maginn (2012) zmiňují, že pokud pěstouni mají podporovat jednotlivé děti na jejich nesnadné cestě z posttraumatického pocitu neštěstí ke schopnosti znovu učit se a milovat, musejí být způsobilí vytvořit si představu o úskalích a citových problémech, kterými děti na této cestě procházejí. Jasně a předvídatelné chování pěstounů vede k úspěšnosti pěstounské péče (Matoušek, 2017).

3.2 Adaptace dítěte v ústavním zařízení

Při umístění dítěte do dětského domova je potřeba nejdříve provést analýzu rodinného prostředí, což je základem pro vytyčení cílů a reálných východisek práce s dítětem. Následné plánování, volba metod a východisek se formuje do tzv. individuálního plánu rozvoje osobnosti. Analýzu a tvorbu individuálního plánu rozvoje osobnosti má na starosti právě sociální pracovník v DD. Je zodpovědný, do určité míry, za plnění zadaných cílů a koordinuje práci dalších klíčových zaměstnanců, kteří se na plnění plánu podílejí (Vadkertiová, 2013). Jeho významnou úlohou je ale také práce s rodinou dítěte neboli sanace rodiny. Ta je zaměřená na „znovuobjevení, anebo udržení fungování rodiny, jako i prevence odebrání dítěte z rodiny a umožnění jeho návratu zpět do biologické rodiny“ (Hudeková, 2011, s. 28)

Děti vyrůstající v ústavních zařízeních nemají příležitost k tomu, aby si vytvořili citové pouto k jedné konkrétní osobě a tudíž se u nich projevuje absence vytváření pevné citové vazby po celý jejich život. Vytvoření bezpečné citové vazby je významnou základní

potřebou člověka, přičemž působí na formování identity či rozumových schopností. Vysoká významnost a důležitost se citovému připoutání připisuje v prvním roce života dítěte. (Vrtbovská a Formánek, 2006)

3.3 Profese spolupracující s dítětem při jeho adaptaci na nové prostředí

Profese, které úzce spolupracují s dítětem při jeho adaptaci na nové prostředí, představím v následující kapitole. Pro větší přehlednost je dělena na podkapitoly stručně pojednávající o jednotlivých povoláních a možné práce s dítětem, které vyrůstá mimo svoji biologickou rodinu.

3.3.1 Klíčový pracovník

Pojem klíčový pracovník se komplexněji začal používat až po přijetí Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. v roce 2007, přestože zde tento pojem není výslovně zmíněn. Tento zákon zcela změnil podstatu a principy poskytování sociálních služeb, to však není tématem této práce. Relevantní je, že jedním z hlavních pilířů těchto změn byla individualizace přístupu ke klientovi a respektování jeho vůle, práv a potřeb (Horecký, 2011). Klíčový pracovník je tedy pracovník, jehož hlavním úkolem je koordinovat služby poskytované konkrétnímu uživateli, iniciativně si všimnout jeho potřeb a spokojenosti, hájit jeho zájmy. (Vítová, 2011) Matoušková definice ve Slovníku sociální práce zase uvádí, že klíčový pracovník, nebo také garant, je „pracovník, který osobně dohlíží na klienta účastnícího se skupinového programu a odpovídá vedoucímu organizace za průběh péče.“ (Matoušek, 2016, s. 132) Aby mohl klíčový pracovník vykonávat svoji roli kompetentně, měl by disponovat určitými vědomostmi, dovednostmi a postoji, které může získávat a rozvíjet v rámci různých vzdělávacích nebo výcvikových kurzů a také při pravidelných supervizích a intervizích (Horecký, 2011)

Doprovázející pracovník pracuje s pěstouny například tak, že zvyšuje jejich kompetence v oblasti péče o svěřené dítě a tím následně předchází a eliminuje patologické projevy v chování svěřených dětí. Doprovázející pracovník poskytuje pěstounovi dostatek informací, aby rozuměl svěřenému dítěti, jeho specifikům, uměl adekvátně reagovat na projevy dětí svěřených do náhradní rodinné péče, které mohly zažít týrání, zneužívání, zanedbávání nebo mohly také trpět citovou deprivací, která je například způsobena ústavní výchovou nebo nedostatečnou péčí biologického rodiče. (Bubleová, 2014) Nedílnou součástí práce doprovázejícího pracovníka je i práce s historií rodiny, rodinou jako

systemem, stejně jako poskytování rodině dostatku prostoru pro sdílení jejich příběhu, což následně může vést ke zpracování traumat a narušených vazeb v rodině. Role klíčového pracovníka spočívá převážně v podpoře pěstounů a dětí, které jsou umístěné v náhradní rodinné péči. Můžeme se tedy opřít i o koncept sociální podpory. (Matoušek, 2003)

3.3.2 Sociální pracovník

Sociální pracovník plánuje, realizuje, monitoruje a vyhodnocuje poskytované sociální služby. Pracuje přímo s cílovou skupinou, vede a vyhodnocuje plány uživatelů této služby. (Sociální revue, 2007) Pod pojmem sociální pracovník si většina veřejnosti může představit osobu s různými kompetencemi a mnohdy ani neví, co takový sociální pracovník dělá. Pro lepší konkretizaci, kdo je sociální pracovník, může posloužit definice od Špeciánové (2003), která definuje sociálního pracovníka jako odborníka, který „řeší sociální problémy, zprostředkovávají pomoc při řešení těchto problémů a snaží se zabránit jejich vzniku nebo vyhocení“. Konkrétnější činnosti sociálního pracovníka, popisuje Žilová (2000), která jeho činnosti popisuje následovně jako pomoc jedinci, aby si uměl vytvořit rovnováhu mezi sociálním prostředím a mezi možnostmi, schopnostmi a potřebami jedince, vést jedince ke správnému způsobu života a k vhodnému společenskému chování, učit jedince řešit své problémy a rozvíjet své schopnosti a umět být zodpovědný za svou sociální situaci, ale i sociální situaci rodiny.

Filantropické pojetí sociální práce je být především „člověkem“. Sociální pracovník má být tedy člověkem, který poskytne klientovi pomoc, kterou podle něho potřebuje. Hlavní vlastnosti tohoto pracovníka jsou empatie, vnímavost a zvládání emočního stresu. Sociální pracovník má spolupracovat s lidmi v organizaci, s příbuznými a s ostatními kolegy. (Musil, 2004) Sociální pracovník jedná s klientem jako s lidskou bytostí, kterou vnímá s respektem. (Matoušek, 2013)

Kolegou sociálního pracovníka je sociální pedagog, který také „napomáhá rodině a škole řešit krizové situace a předcházet vzniku dysfunkčních procesů. Cílem je výchova ke svépomoci, obnovení normality člověka a snaha o zlepšení společenských podmínek, ve kterých žije.“ (Hroncová a Hudecová, 2000, str. 36).

3.3.3 Vychovatel

Zákon číslo 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících uvádí, že vychovatel v dětském domově je pedagogickým pracovníkem (Regionální školství, 2005), který „koná přímou

vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.“ Vzdělání vychovatele v dětském domově je pak vysokoškolské, zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku; nebo vyšší odborné a zaměřené na speciální pedagogiku; případně má tento pracovník vzdělání stanovené pro vychovatele.

Stěžejními pracovníky, se kterými se dítě v ústavním zařízení setkává nejčastěji, jsou dva vychovatelé dané rodinné skupiny, kteří se starají o jeho uspokojování potřeb a ve směnách se střídají. Sychrová (2014) uvádí, že vychovatelem by měl být člověk, který je empatický, citově a i osobnostně vyzrálý, kreativní, vzdělaný, ochotný a spravedlivý ke všem dětem. Měl by být i autentický, pro děti pochopitelný a odolný vůči zátěži. Tito dva klíčoví pracovníci se snaží v co nejvyšší míře nahrazovat roli rodičů a starají se tedy nejen o výchovu dítěte, ale i o jeho přípravu na vyučování, upevňování hygienických návyků a společenského chování, vedení k pořádku a péči o osobní věci a ke každodennímu úklidu prostředí rodinné skupiny. Vychovatelé jsou s dítětem v pravidelné a dlouhodobé interakci, stejně tak jako je rodič ve fungující rodině, proto by měli být dítěti vzorem nejen v plnění každodenních povinností, ale i v případě vlastností, chování či hodnot. Vychovatel je často jedinou blízkou osobou, kterou dítě má, proto by mu měl být psychickou i emocionální oporou a zároveň dítěti poskytnout prostředí co nejpodobnější tomu rodinnému (Pašek, 2008).

Vychovatel v dětském domově je podle Škoviery (2007) něco víc než jen pedagog, je to osoba, která každý den řeší dilema, zda má nahrazovat rodiče, a pokud ano, tak do jaké míry. Autor upozorňuje na skutečnost, že rodinná skupina v dětském domově nemá nahrazovat rodinu biologickou, a tak ani vychovatel nemá za úkol dítěti nahradit rodiče. „Jeho funkce je spojená jednak s organizací skupinového života, v níž by měly být vyváženy skupinové a individuální zájmy dětí, jednak v přijetí dítěte i s jeho individuálním životním traumatem. Provádí dítě během jeho vyrovnávání se s minulostí, při řešení jeho aktuálních problémů i při hledání východisek do budoucnosti.“ (Škoviera, 2007, s. 109).

Co je úkolem vychovatele v dětském domově výstižně shrnuje Sekera (2009, s. 38), který uvádí, že „mezi hlavní činnosti vychovatelů v institucích ústavní výchovy počítáme výchovu a vzdělávání, terapii, diagnostiku, reedukaci a resocializaci dětí a mládeže většinou nějak sociálně hendikepované a často obtížněji vychovatelné. Nesmíme

zapomínat také na činnosti spojené s běžným denním režimem, jako jsou starost, péče nebo jen dohled nad dětmi a mládeží.“

Významná je také osobnost vychovatele, jeho sebejistota, vyrovnanost, důvěra ve vlastní schopnosti a profesní zdatnost. Na jeho sebepojetí závisí způsob, jakým posuzuje svěřené děti (Vágnerová, 2012). Tyto vlastnosti jsou také nezbytné k budování individuálního vztahu s dítětem, na základě kterých vychovatel identifikuje jeho edukační potřeby, což rozvíjí jeho inkluzivně založený intervenční vztah. Dítě to domova přichází s přirozenou nedůvěrou v dospělé, je potřeba trpělivě posilovat jejich důvěru v dospělé pozitivním vztahem (Červenka, 2014).

3.3.4 Psycholog/terapeut

Psycholog/terapeut, neboli psychoterapeut je podle Vybírala (2010) člověk, který využívá své osobnosti a svých dovední k tomu, aby u klienta došlo k žádoucí změně směrem k uspokojivějšímu prožívání chování ve vztazích a sociálnímu začlenění. Psychoterapie je léčebná činnost, jejíž dovednosti se týkají vedení rozhovoru, vytvoření a udržování podpůrného vztahu a používání technik. Jedná se o velice kreativní práci, která předpokládá další osobní i profesní růst terapeuta. Vavrda (2019) dodává, že významný vliv na vývoj vztahu s klientem a na jejich vzájemnou spolupráci má osobnost terapeuta. Ten by se měl umět dívat na svět klientovými očima. Předpokladem úspěšné terapie je podle Yaloma (2006, s. 226) vést klienta k přijetí odpovědnosti za svůj život. „Uvědomovat si odpovědnost znamená uvědomovat si, že vytvářím své vlastní já, svůj osud, životní úděl, své pocity a, pokud na to dojde, i vlastní utrpení“

4 METODA MY BACKPACK

Metoda My Backpack byla vytvořena v Holandsku v centru Groikracht, které se zaměřuje na duševní oblast dětí a mladistvých. Její autorkou je psycholožka a psychoterapeutka Rinske Mansens a metodu propaguje společně se sociální pracovníci a koordinátorkou mezinárodních projektů v oblasti náhradní rodinné péče paní Bep van Sloten. Metoda pomáhá pracovníkům hovořit s dětmi o velmi vážných tématech, zejména o příčinách a motivech jejich odejití z biologické rodiny do rodiny náhradní. Metoda je zaměřená na vlastní proces přestěhování se dítěte, nikoli na dobu nového spoluzití v náhradní rodině. Prostřednictvím metody lze porozumět tomu, jak samy děti své přestěhování prožívaly. Do českého jazyka tuto metodu přeložily a připravily pro použití Mgr. Taťána Šimečková a Mgr. Gabriela Vykypělová (2016). Spolupracovaly s týmem pracovníků poradenského centra TRIADA v Brně.

Metoda využívá principy vhodné pro práci s dětmi ve věkovém rozmezí zhruba 4-12 let. Pracuje s maňásky a batůžkem, emočními kartami, s pomocí počítačového programu děti vyrábí také vlastní knížku. Nejedná se o metodu primárně psychoterapeutickou, ačkoliv i v psychoterapii ji lze využít. Dítě ve spolupráci s vyškoleným pracovníkem vytváří příběh káčátka, které opouští vlastní domov a putuje do nové rodiny pejsků. Příběh se tvoří za pomoci počítačového programu, který je doprovázen hudbou. Hudba během tvorby příběhu povzbuzuje emoční prožitek a malování poskytuje dítěti možnost převyprávět svůj životní příběh originálním způsobem a následně si k němu doplňovat cokoli, co potřebuje. Záleží na dítěti, jaký způsob vyprávění si zvolí. Díky externalizaci a srozumitelné, předpověditelné struktuře, zůstává metoda bezpečná i v případech mnohonásobně traumatizovaných dětí. Tvořivost a hravost umožňují dětem, aby se v případě příběhu jejich káčátka staly samy tvůrci příběhu. Tato skutečnost jim vrací kontrolu nad událostmi, které v době vlastního odchodu z rodiny ony samy pod kontrolou neměly a pravděpodobně ani mít nemohly. (Šimečková a Vykypělová, 2016)

Autorky dále uvádí, že „metoda je vhodná pro práci s dětmi s poruchou vztahové vazby.“ Prostřednictvím metody mohou náhradní rodiče – pěstouni a odborní pracovníci porozumět tomu, jak samy děti své přestěhování prožívaly, akceptovat jejich chování a opravdu vnímat a uspokojovat jejich potřeby. Terapie se uskutečňuje prostřednictvím hry a velmi zásadním krokem k léčbě traumatu je aktivní účast dítěte při tvorbě svého příběhu

Na pozadí metody lze najít tři základní terapeutické přístupy:

- terapeutickou práci založené na mentalizaci,
- narativní terapii a
- kreativní terapii.

4.1 Mentalizace

Slavík (2013, s. 71-72) popisuje mentalizaci jako proces uvědomování si a porozumění obsahu prostřednictvím dorozumívání při součinnosti v kulturním poli tvorby. Mentalizace probíhá na podkladě shodné analýzy významu, není však omezena jen na jazykové praktiky, ale vyrůstá ze sociálního pohybu v celém rozsahu kulturního pole tvorby. Mentalizace je tedy sociálně a kulturně podmíněný proces, ve kterém obsahová reprezentace zkušenostních gestaltů umožňuje vědomou reflexi světa i vlastního jednání skrze konceptualizaci mentálních prostorů. Při mentalizaci se obsah stává vědomým proto, že se prostřednictvím subjektivní aktivity rekonstruuje do podoby artefaktu, jenž vstupuje do procesu součinnosti a komunikace a tím se ustanovuje jako součást intersubjektivního kulturního pole tvorby. Z pohledu výchovy a vzdělávání je mentalizace podmínkou rozvoje na všech třech základních úrovních kulturního pole: *socializační, enkulturační a personalizační*. Vágnerová (2016, s. 159 – 161) o mentalizaci pojednává jako o schopnosti orientovat se v lidské mysli, v úvahách, pocitech a úmyslech jiných lidí. Tato schopnost je důležitou součástí sociální kognice. Vývoj mentalizace se projevuje nejprve schopností rozpoznat, co si jiní lidé přejí, a teprve pak porozuměním jejich myšlenkám a názorům. K dosažení určité úrovně porozumění lidské mysli je nezbytná schopnost odlišovat psychické projevy od reálné dění.

Dá se říci, že největší počet studií publikovaných na téma mentalizace, byl prozatím věnován tomu, jak se u dětí v období 3-5 let věku mentalizace vyvíjí. Velmi malou představu však máme o tom, co se děje s mentalizací po dosažení věku 6 let, tedy u starších dětí a dospělých jedinců (Barrett a Dunbar, 2007).

4.2 Narativní terapie

Pro narativní přístup je ústředním motivem psychoterapie „vyprávění životního příběhu a jeho převyprávění“. (Gjuričová a Kubička, 2009, s. 31) Vycházejí ze skutečnosti, že příběh byl vždy úsilím člověka o pochopení reality, a dokonce ještě víc: Příběhem člověk nejen reprodukuje určité události; vyprávění má konstruktivní povahu. Narativní přístupy považují za těžiště terapie klientem subjektivně vnímanou realitu se všemi jím přiřkládanými významy a osobními interpretacemi událostí, na základě nichž se vytvářejí celky – příběhy. (Zatloukal, 2013) Vyprávění příběhů je podle Sarbina organizujícím principem lidského konání. Lidé přemýšlí, vnímají, představují si podle narativních struktur. Narativní struktura dává životu tvar, smysl, řád, jinými slovy konstruuje realitu (Chrz, Čermák, 2007).

Důležitou dimenzí vyprávění příběhů je jejich interpretační funkce (Čermák, 2006). K realitě, kterou žijeme, nemáme bezprostřední přístup, pouze prostřednictvím její reflexe. Vše co máme, je naše zkušenost, kterou prostřednictvím příběhů interpretujeme a dáváme smysl své existenci v žitém světě. Příběh je také jednotkou významu poskytující rámec žité zkušenosti. Emoční zkušenosti jsou pro člověka při těchto interpretacích zcela zásadní. (Gjuričová a Kubička, 2009) Představy člověka o sobě samém i o jeho interpersonálních vztazích tedy nic objevovaného, nýbrž něčím konstruovaným – člověk si neustále vytváří představy o sobě i o druhých a podle těchto představ jedná.

Příběhy, které o sobě vyprávíme, reprezentují oblast, která je přístupná pouze díky představivosti. Vypravěč a posluchač tak vlastně přistupují k realitě jako představě (Čermák, 2006). Kultura, do které se rodíme, ovlivňuje způsob zpracovávání proudu informací, jejich strukturaci. Jinými slovy, dává tvar kognitivním a lingvistickým procesům, které jsou potřebné pro vyprávění. Příběhy jedince uvádí do světa, který sdílí určité koncepty, interpretace, významy. Příběhy, které o sobě vyprávíme, tvoří naši osobní identitu.

Pro příběh samotný není důležité, jestli je reálný nebo imaginární, důležitá je struktura. (Vybíral a Roubal, 2010) Struktura příběhu je nástrojem strukturace životních zkušeností. S událostmi se nevypořádáváme s jednou po druhé, ale rámuje je do větších struktur, které poskytují interpretační kontext pro jednotlivé části, které zahrnují. Toto rámování je způsobem „konstruování“ světa, ale také nám pomáhá zapamatovat si události.

Existence člověka ve společnosti je podmíněna nejen fyzickou existencí, ale také pamětí a narativizací zapamatovaných událostí. Jedním z aspektů narativní paměti jsou podle některých autorů tzv. sebedefinující vzpomínky (Čermák, 2006). Sebedefinující vzpomínky jsou podle Mullera (2005) významné vzpomínky charakterizované silnými emocemi. Týkající se důležitých konfliktů a záležitostí v životě jedince a podílí se na vytváření významu. Snadno se vybavují v určitých situacích a jsou reprezentací dalších vzpomínek, se kterými mají stejnou linii příběhu, emoce a témata. Pokud považujeme narativní identitu za autobiografický text života jedince, potom sebedefinující vzpomínky jsou podle Zakouřilové (2007) výjimečně výmluvnými pasážemi, které dramatizují hlavní témata jednotlivého příběhu.

4.3 Kreativní/expresivní terapie

Kreativní terapie vycházejí z umělecké exprese, což znamená vyjádření vnitřních pocitů pomocí speciálních prostředků (Kantor a Lipský, 2009). Autoři dále popisují expresi jako druh lidské aktivity, při níž člověk spontánně vyjadřuje své pocity, dojmy, nálady. V tomto projevu vypovídáme o mnohém, hlavně o sobě, a svou výpověď nedokážeme vždy úplně kontrolovat. Exprese může probíhat na několika úrovních, od málo uvědomovaných výrazů po uměleckou tvorbu.

„Kreativní techniky využívají práci se symboly. Symbolický význam může být vhodným pomocníkem pro zmapování situace. Otevírá široký prostor pro práci v přenesené rovině významů. Prostřednictvím symbolů se dají vyjadřovat vnitřní obsahy člověka, jeho pohnutky, přání, touhy a cíle. Nutným předpokladem pro práci se symboly je připravenost člověka naladit se na ně a začít je prožívat.“ (Havrdová a Hajný, 2008, str. 154)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 DESIGN VÝZKUMU

Empirická část se zabývá výzkumem využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů. Je rozdělena do pěti částí a je svou povahou kvantitativní. V první části je vymezen cíl výzkumu a jeho dílčí cíle. V další části je podrobně popsána operacionalizace. Třetí část popisuje metodu výzkumu a výzkumnou techniku. Interpretace výsledků výzkumu je v části čtvrté a poslední část je věnována shrnutí výzkumu a doporučením pro praxi.

5.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu bylo popsat možnosti využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů z pohledu odborníků pracujících s touto metodou.

Byly stanoveny dílčí cíle (dále jen DC):

DC1: Zjistit frekvenci využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů.

DC2: Popsat limity aplikace metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů.

DC3: Zjistit, jak odborníci při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů hodnotí účinnost (kvalitu) metody My Backpack.

DC4: Zjistit, zda profese ovlivňuje četnost, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack.

DC5: Zjistit, zda délka praxe ovlivňuje frekvenci, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack.

5.2 Operacionalizace dílčích cílů

Z hlavní výzkumné otázky, jsem odvodila dílčí výzkumné otázky, které se řadí do několika okruhů. Tyto se zaměřovaly na poznatky z psychodiagnostiky získané v rámci studia sociální pedagogiky a z jednotlivých realizací metody My Backpack v rámci vlastní praxe. Okruhy, na které jsem se zaměřila, se týkaly limitů a frekvenci využívání metody My Backpack a také její účinnost/kvalitu.

DCI: Zjistit frekvenci využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů.

V první z dílčích otázek jsem u absolventů kurzu My Backpack zkoumala četnost využívání této metody. Frekvence je údaj o počtu opakování určitého jevu. Nejdříve u respondentů zjišťuji, zda-li s metodu My Backpack aktivně pracují. Tato skutečnost byla zkoumána dichotomickou proměnnou, která nabývá hodnot ano – ne. V případě odpovědi „ne“ jsem se na důvody nevyužívání metody My Backpack dotazovala polootevřenou otázkou s možností jedné volné odpovědi. Tato otázka je podrobněji zkoumána v oblastech limitů práce s metodu My Backpack. Abych zachovala relevantnost výzkumu v oblasti četnosti, tak v dalších otázkách týkajících se frekvence, odpovídali pouze ti respondenti, kteří uvedli, že metodu My Backpack aktivně využívají. V tomto případě jsem pokračovala v dotazování na pravidelnost práce s metodou My Backpack, což je měřeno polytomickou proměnnou, nabývajících hodnot 1 – pravidelně, 2 – občas, 3 - minimálně. Při zkoumání frekvence mě také velmi zajímalo, na čí nebo koho podnět, je nejčastěji metoda My Backpack realizována. Četnost zadavatelů realizace metody My Backpack byla zjišťována polootevřenou otázkou s možností vlastní odpovědi. Četnost využití metody My Backpack u forem péče byla zkoumána polootevřenou otázkou s možností vlastní odpovědi. Uzavřenou otázkou jsem zjišťovala četnost pohlaví.

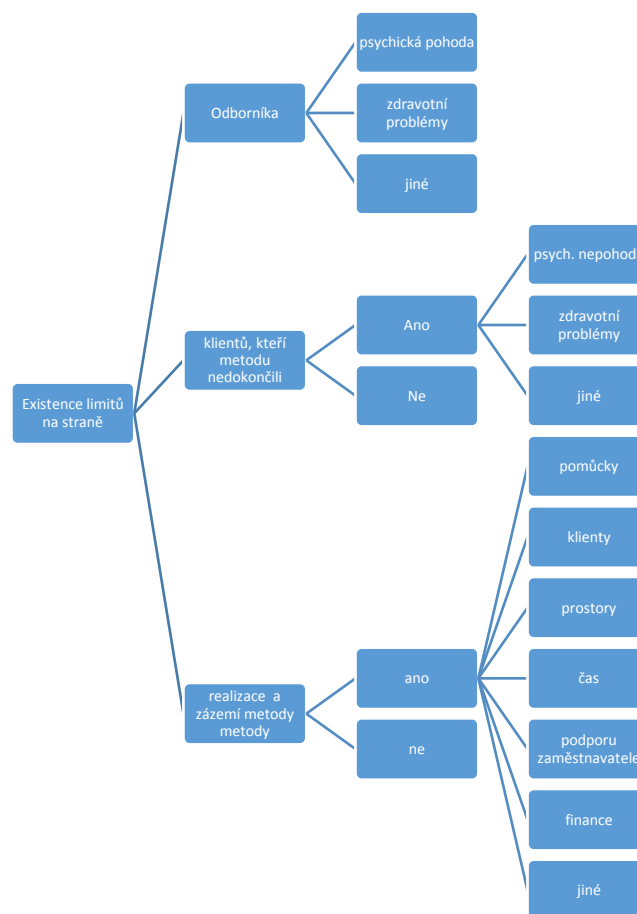

Obrázek 1 Frekvence

DC2: Popsat limity aplikace metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů.

Limit je v tomto výzkumu chápán jako mez, tj. maximální nebo minimální přípustné množství či hranice při práci s metodou My Backpack. Limity realizace a zázemí metody My Backpack jsem měřila dichotomickou proměnnou, která nabývá hodnot ano – ne. V případě odpovědi ano (existence limitů) jsem se blíže dotazovala otevřenou otázkou, ve které byla možnost vlastní odpovědi. Dalšími otázkami jsem zkoumala limity práce s touto metodou na straně klienta, které byly zjišťovány také dichotomickou proměnnou nabývajících hodnot ano – ne. V případě odpovědi ano (existence limitů) jsem se dále dotazovala polootevřenou otázkou na druh limitu. Existenci limitu ze strany odborníka byla zjišťována polootevřenou otázkou s možností vlastní odpovědi. Tento soubor otázek byl směřován k respondentům, kteří uvedli, že s metodou aktivně pracují.

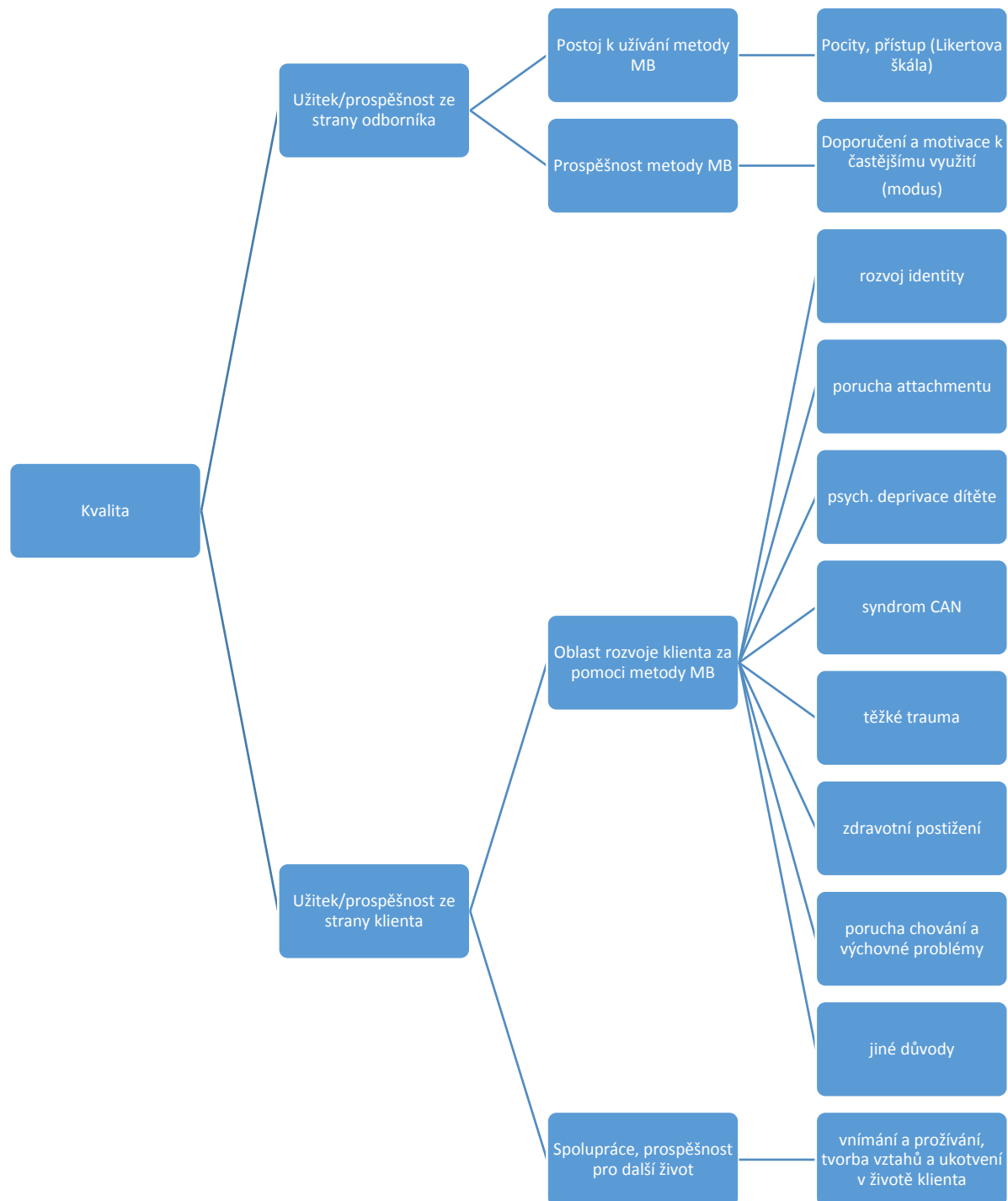
Limity u respondentů, kteří metodu My Backpack aktivně nepoužívají, byly zjišťovány pomocí doplňující otázky, která zjišťovala četnost respondentů, kteří s metodou aktivně pracují.

Obrázek 2 Limity

DC3: Zjistit, jak odborníci při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů hodnotí účinnost (kvalitu) metody My Backpack.

Kvalitou rozumím soubor vlastností objektu z hlediska možného užitku. Postoj k užívání metody My Backpack byl měřen ze dvou stran - klienta a odborníka. Oblast prospěšnosti a užitku ze strany odborníka byl zjišťován postoj odborníka k užívání metody My Backpack, který, byl měřen pomocí otázek na Likertově škále. Měřicí škála je stanovena od 1 do 5, přičemž 1 znamená jednoznačnou neprospěšnost a 5 jednoznačnou prospěšnost a užitek. Z vyhodnocených otázek byl vypočítán průměr. Prospěšnost metody My Backpack byla zkoumána otázkami, která jsou polytomickou proměnou, nabývající hodnot 1 - ano, 2 - ne, 3 - nevím, a byla měřena modem. Užitek a prospěšnost metody My Backpack ze strany klienta byl zkoumán ze dvou úhlů, tj. oblastí rozvoje klienta, který byl zjišťován pomocí polootevřené otázky s možností vlastní odpovědi, a spolupráce a prospěšnosti pro další život, která byla měřena pomocí otázek na Likertově škále. Měřicí škála byla stanovena od 1 do 5, přičemž 1 znamená jednoznačný neprospěch a 5 jednoznačný prospěch. Z vyhodnocených otázek byl vypočítán průměr.

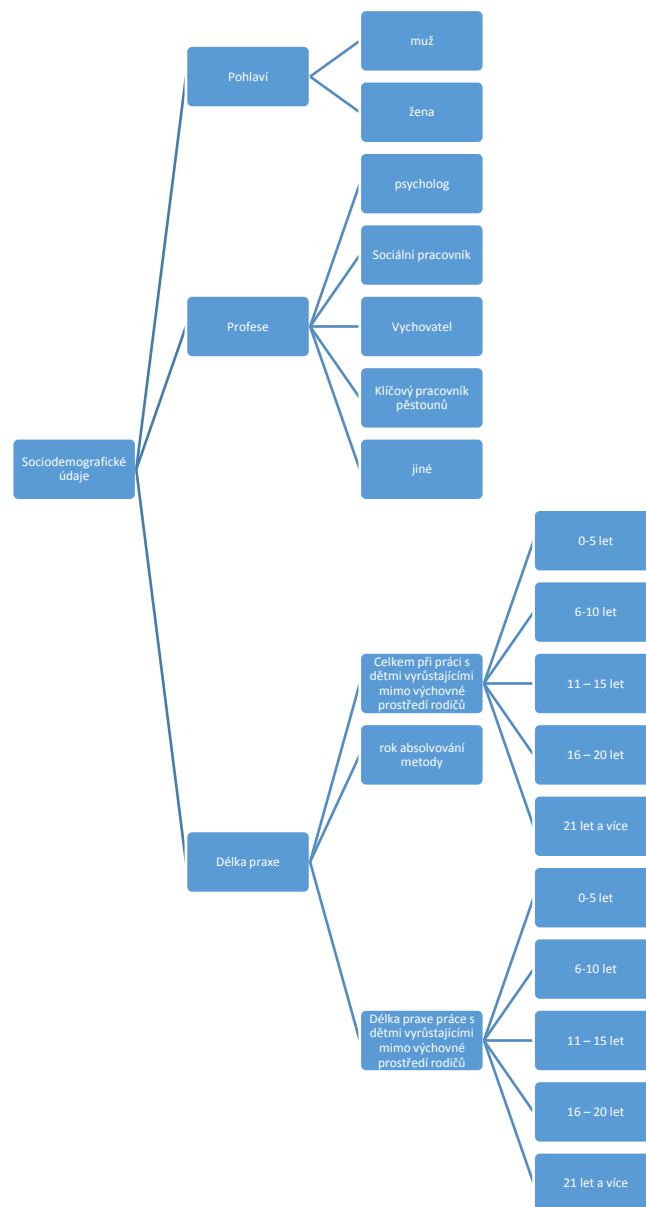

Obrázek 3 Kvalita

DC4: Zjistit, zda profese ovlivňuje frekvence, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack.

DC5: Zjistit, zda délka praxe ovlivňuje četnost, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack.

K výše uvedeným dílčím cílům bylo potřeba získat sociodemografické údaje. Tyto údaje byly zjišťovány u délky praxe, která byla rozdělena na délku praxe práce s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů a celkovou délku praxe. V okruhu praxe byla zařazena otevřená otázka zjišťující rok absolvování metody My Backpack. Dále byla polootevřenou otázkou zjišťována profese a dichotomickou otázkou pohlaví.

Obrázek 4 Sociodemografické údaje

5.3 Metoda a výzkumná technika

Údaje použité pro výzkumné šetření byly získány prostřednictvím kvantitativního výzkumu, konkrétně použitím dotazníku vlastní konstrukce, který je přílohou diplomové práce. Dotazník jsem převedla do elektronické podoby v programu Survio a rozeslala je respondentům. Elektronickou formu dotazníku jsem zvolila z několika důvodů. Jednak bylo mým cílem získat informace pokud možno od všech absolventů kurzu My Backpack, kteří působí ve všech krajích České republiky a nebylo v mých časových ani finančních možnostech dotazníky distribuovat po republice v tištěné podobě. Dále jsem měla jistotu, že všechny dotazníky budou vyplněné správně, jelikož nelze zvolit více odpovědí nebo na otázku neodpovědět, když to program neumožňuje. Jedním z důvodů bylo snadné a automatické vyhodnocení dat, což minimalizovalo riziko chyb způsobených lidským faktorem. Získaná elektronická data sloužila jako podklad pro zkoumání 3 dílčích cílů. Zbylé dva dílčí cíle byly podrobně zpracovány v programu Excell. Pro formulaci otázek v dotazníku jsem vycházela z vlastních poznatků, zkušeností a odbornosti. Dotazník byl zformulován tak, aby respondenti mohli jednoznačně odpovědět na kladenou otázku, což znamená, že při tvorbě otázek jsem vycházela z praxe v oblasti náhradní rodinné péče.

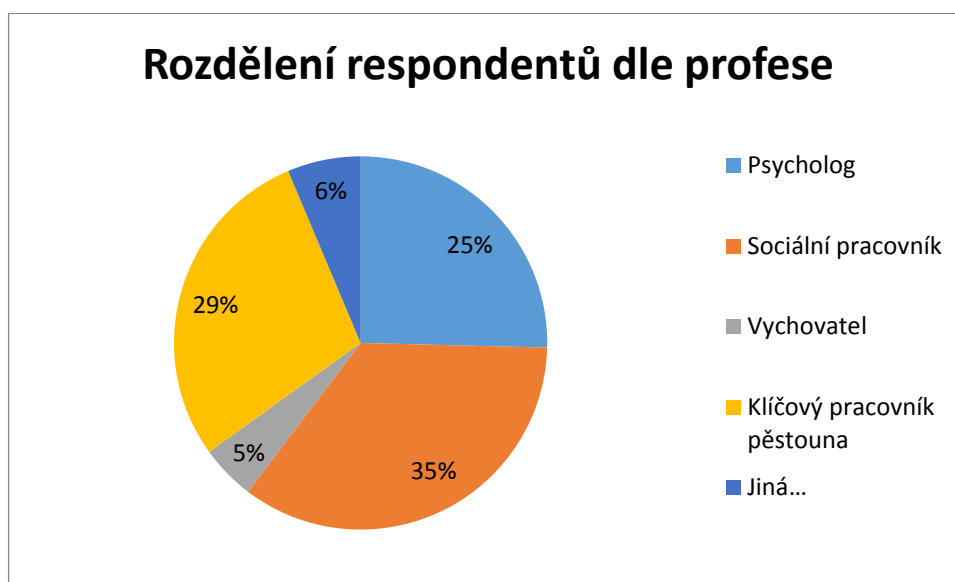
Nejdříve jsem provedla předvýzkum k odhalení případných nedostatků dotazníku. Tohoto šetření se zúčastnili tři absolventi kurzu My Backpack a každý mi poskytl cennou zpětnou vazbu. Podařilo se tak odhalit dvě otázky, které nenabízely požadovanou odpověď nebo se ukázaly nadbytečné. Jedna z otázek se dotazovala, zda-li respondenti vnímají metodu My Backpack jako hravou a otevřenou. Všichni tři absolventi se shodli, že tato otázka je zbytečná, protože metoda My Backpack je postavená na zajímavost a hravosti, tím je pro děti zajímavá již ze své podstaty. Další otázka zjišťovala, zda je odborník, který metodu My Backpack realizuje, první, s kým dítě mluví o důvodech a okolnostech procesu přemístění. Ukázalo se, že získaná data z této otázky, by sloužila spíše k výzkumu zabývajícím se prací s identitou dítěte, a nikterak nesouvisela s výzkumem metody jako takové. Dotazník, který obsahuje celkem 27 otázek, jsem na základě odhalených chyb opravila a přistoupila jsem k vlastnímu výzkumu, který probíhal od 05.05.2020 do 26.05.2020.

5.4 Výzkumný soubor

Volba respondentů pro dotazníkové šetření byla realizována formou záměrného výběru, kterým byly odborníci, kteří absolvovali výcvik metody My Backpack v České republice.

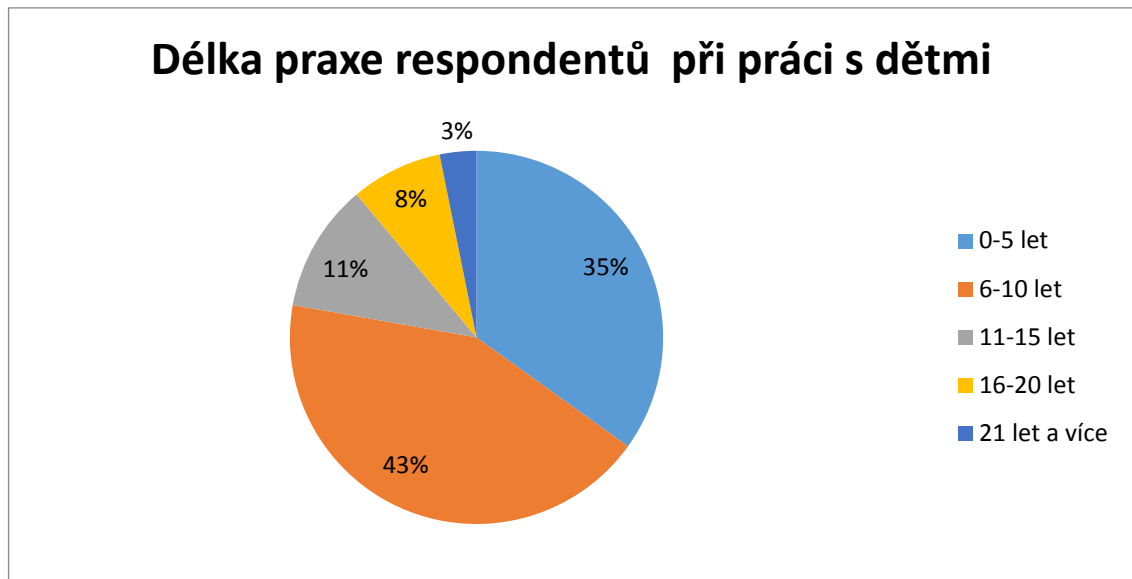
Kontakty na absolventy jsem získala z internetových stránek www.mybackpack.cz/absolventi. Celkový počet odborníků v České republice, kteří do konce roku 2019 absolvovali výcvik metody My Backpack, je 202. V rozmezí tří dnů byl všem 202 respondentům zaslán mailem odkaz na dotazník. Z celkového počtu se 15 absolventům nepodařilo zprávu doručit. Důvodem byl doručný mail s oznámením, že příjemce se v určité doméně (organizaci) nenašel. Tyto organizace jsem oslovila a požádala je o přeposlání odkazu na dotazník do nového působiště absolventů, pokud jim bylo známo. Protože byl dotazník anonymní, nebylo možné zjistit, kdo z oslovených respondentů již dotazník dokončil. Pro zajištění co nejvyšší možné úspěšnosti vyplnění dotazníku, jsem respondenty oslovila opětovně a požádala je o dokončení dotazníku, který započali vyplňovat a nedokončili jej. Případně o vyplnění, pokud tak neučinili při prvním oslovení. Dotazník zhlédlo 120 respondentů, kdy k pouhému zobrazení a tím nedokončení dotazníku došlo u 57 (47,5 %) respondentů. Zbylých 63 (52,5 %) respondentů dotazník dokončilo, což je celková úspěšnost vyplnění dotazníku.

Výzkumu se zúčastnilo 60 (95 %) žen a 3 (5 %) muži. Rozdělení dle profese a délky praxe je rozvrženo v následující tabulce a grafu.

Graf 1 Rozčlenění respondentů dle profese

4 (6 %) respondenti v otevřené možnosti upřesnili své odpovědi, kdy 2 z nich označili svoji profesi speciálního pedagoga, 1 se vyznačil jako pedagog a 1 jako student.

Graf 2 Délka praxe respondentů při práci s dětmi

Ze získaných odpovědí vyplývá, že nejpočetnější skupinou odborníků, přesně 49 (78 %), kteří pracují s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů, je skupina, která má nejkratší praxi v této oblasti, tj. do 10 let.

Doplňující otázkou k sociodemografickým údajům byla otevřená otázka k zjištění roku, kdy respondenti metodu My Backpack absolvovali. Výcvik metody My Backpack je v České republice možný absolvovat od roku 2015. Zde budu pouze interpretovat získaná data.

Graf 3 Přehled absolvování výcviku u respondentů

5.5 Interpretace výsledků výzkumu

5.5.1 Frekvence využití metody My Backpack

V případě zjištění frekvence využití metody My Backpack jsem vycházela ze základní otázky, kdy jsem u respondentů zjišťovala, zda-li po absolvování výcviku metody My Backpack pokračují v realizaci této metody. Získaná data v tomto okruhu jsou znázorněna v grafu.

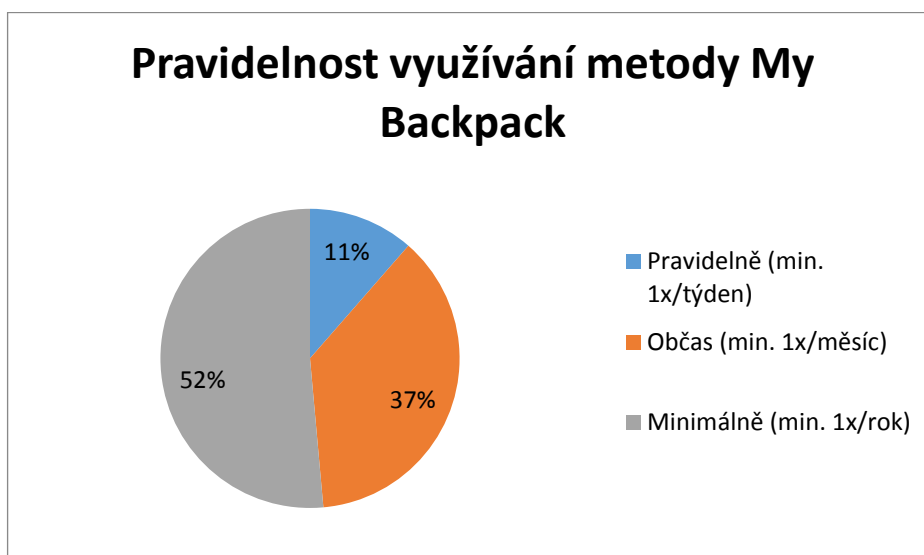
Graf 4 Frekvence realizace metody My Backpack

Je potěšující zjištění, že více než polovina respondentů s metodou My Backpack aktivně dále pracuje. Otázka zjišťující frekvenci užívání metody My Backpack byla pro tento výzkum velmi důležitá a klíčová, protože respondenty rozdělila na skupinu odborníků, u nichž jsem zjišťovala podrobně jejich postoje k využívání metody, což nemohlo být zkoumáno u druhé skupiny, protože v případě, kdy s metodou aktivně nepracují, nemohou na otázky k samotné realizaci metody My Backpack odpovídat relevantně. Naopak, u této skupiny respondentů, jsem zjišťovala faktické důvody, které jim brání s metodou My Backpack pracovat. Důvody nevyužívání metody My Backpack vnímám také jako limity, které jsou podrobněji rozpracovány v oblasti interpretace výsledků limitů této metody.

Ikdyž bylo zjištěno, že nadpoloviční většina respondentů metodu My Backpack aktivně využívá, nelze se o toto tvrzení zcela opřít, protože, jak bylo uvedeno výše, ikdyž byli osloveni všichni účastníci, kteří metodu My Backpack v České republice absolvovali, tak téměř polovina (47,5 %) respondentů dotazník nevyplnila. V průběhu sběru dat mě

kontaktovali respondenti, kteří mi s omluvou sdělili, že dotazník nevyplní z důvodu, že s metodou My Backpack nepracují. Přesná čísla respondentů, kteří mě kontaktovali, nejsou zaznamenána, protože dotazník byl anonymní. Tyto respondenty jsem opětovně žádala o vyplnění, ikdyž s metodou My Backpack aktivně nepracují. Nicméně z reakce některých respondentů lze předpokládat, že tento přístup mohli mít i ostatní respondenti, kteří se domnívali, že data, která by vložila do dotazníku, by nebyla účelná. Jelikož jsem všechny respondenty oslovila opětovně, mám zato, že ti respondenti, kteří na opětovnou výzvu nereagovali, mohou být těmi, kteří s metodou nepracují, tudíž by výsledek nemusel být tak optimistický, jak je aktuálně prezentován.

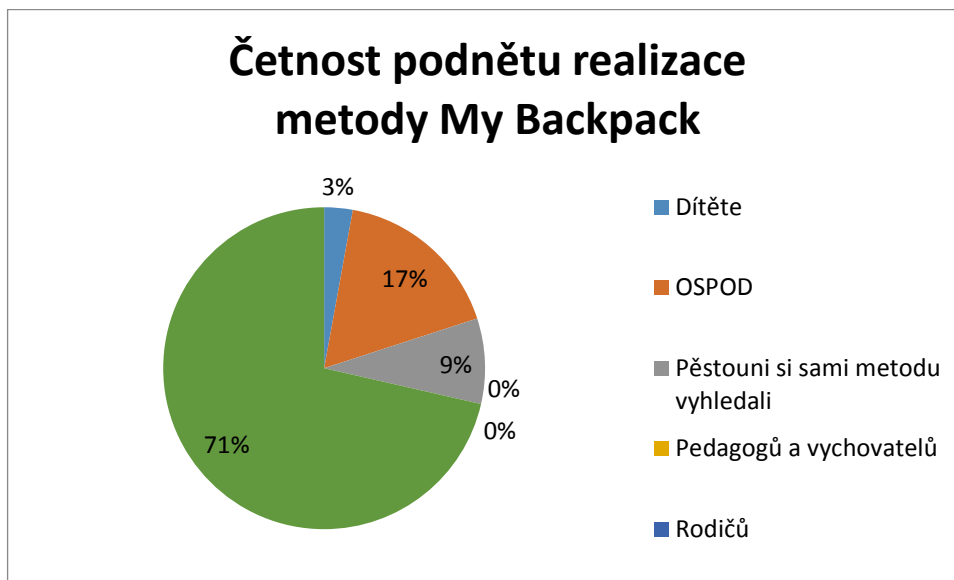
Zanechám úvahy nad pravděpodobnými daty a v interpretaci se zaměřím na data získaná. U respondentů, kteří metodu My Backpack aktivně využívají, jsem v oblasti frekvence zkoumala, jak často s metodou pracují. Data jsou znázorněna v grafu níže.

Graf 5 Pravidelnost využívání metody My Backpack

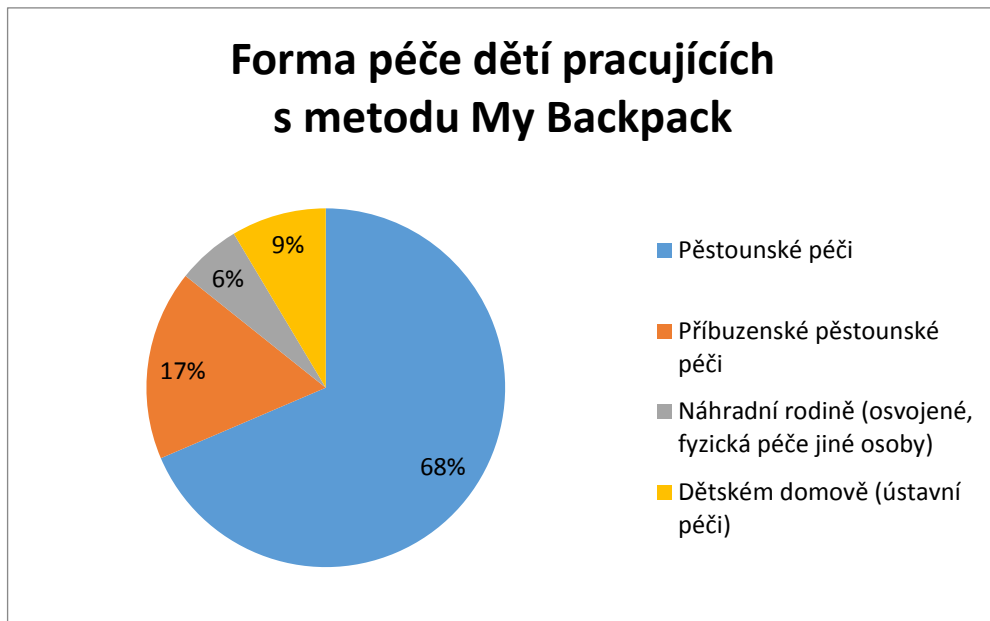
Důvod nízké pravidelnosti užívání metody My Backpack lze zjistit z limitů, které jsou podrobně analyzovány v dalším dílčím cíli. Velmi pozitivně vnímám frekvenci užívání metody My Backpack, kterou 13 (37 %) respondentů určilo za občasnou, tzn., že s metodou My Backpack pracují minimálně 1x/měsíc. Tento údaj vnímám pozitivně také z hlediska limitů, které metoda My Backpack má, kdy se více než 1/3 odborníků s limity vypořádala.

U respondentů, kteří pravidelně pracují s metodou My Backpack mě zajímal podnět, na jehož základě je metoda My Backpack nejčastěji realizována. Respondenti si měli možnost vybrat z nabízených variant, příp. reagovat vlastní odpovědí.

Graf 6 Četnost podnětu realizace metody My Backpack

Téměř $\frac{3}{4}$ respondentů, přesněji 25 (71 %) si nevybrali žádnou z nabízených variant. Tím byl podnět, na základě něhož jsou odborníci osloveni k realizaci metody My Backpack, rozšířen. Více než polovina respondentů uvedla, že nejčastějším podnětem byl klíčový pracovník v doprovodné organizaci, celkem 17 (68%). Psychologem byla metoda My Backpack doporučena u 8 (32%) respondentů. Ze získaných dat vyplynulo, že naopak metoda nebyla doporučena pedagogem či rodičem. Zde se nabízí otázka, zda-li pedagogové mají povědomí o této metodě a stejnou otázkou se lze zabývat i na straně rodičů dětí, které vyrůstají mimo jejich výchovné prostředí – zda-li jsou, a případně jakým způsobem, informováni o možnostech práce s dítětem, které vyrůstá mimo jejich výchovné prostředí. Podobná otázka se nabízí i v případě OSPOD, který je koordinátorem případu dítěte a jedná v jeho zájmu. Zde je prostor k dalšímu výzkumu, který by mohl být mířený směrem ke koordinátorům a zjistit, zda-li koordinátor případu navrhuje jiné techniky práce s dítětem, které vyrůstá mimo výchovné prostředí, a o jaké techniky se jedná. S tím je spjatá také úvaha, zda-li jsou děti dobře informovány o možnostech terapeutických technik, která jim mohou pomoci. V této záležitosti mě zajímalo, s kterými dětmi respondenti nejčastěji pracují, resp. v jaké formě péče jsou tyto děti umístěné.

Respondenti nejčastěji pracují s dětmi, které vyrůstají v pěstounské péči. Ať se je jedná o pěstounskou péči zprostředkovanou či pěstounskou péči příbuzenskou. V souvislosti s výzkumem formy péče umístěných dětí, jsem se také zaměřila na zkoumání frekvence pohlaví. Na základě získaných dat jsem zjistila, že neexistuje rozdíl mezi pohlavími ve frekvenci práce s metodou My Backpack. Odborníci pracují metodou My Backpack u obou pohlaví vyrovnaně.

5.5.2 Analýza limitů aplikace metody My Backpack

Limity jsem zkoumala jak ze strany odborníka, tak ze strany klienta. V těchto dvou oblastech jsem výzkumná data zkoumala pouze u respondentů, kteří aktivně s metodou My Backpack pracují. Je to z podobného důvodu, jak tomu bylo v okruhu frekvence, tzn., že jsem chtěla zjistit skutečné limity metody, které mi mohli sdělit pouze respondenti praktikující tuto metodu.

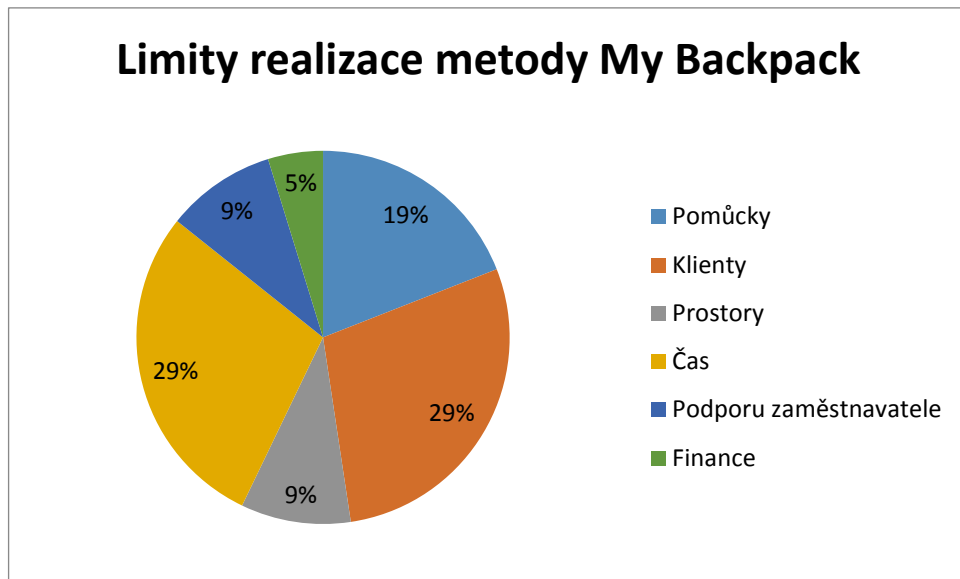

Graf 7 Úspěšné zakončení metody My Backpack

10 (29 %) respondentů narazilo na limit v podobě nedokončení metody My Backpack, tzn., že nebyl vytvořen příběh. Nejčastějším důvodem byl impulz ze strany klientů, ať už se jednalo o samotné pěstouny, kteří neviděli výsledky a nespatořovali efektivitu v pokračování metody. Jedním z důvodů byla psychická nepohoda klienta. Ze získaných dat vyplynulo, že ovlivnit limit metody může i prostředí, které na člověka působí, a to ve formě různých nařízeních zamezujících k vzájemnému setkání odborníka s dítětem. V tomto případě se nejedná přímo o limit týkající se jednotlivých aktérů realizace metody, protože oba účastníci mají zájem metodu absolvovat, přesto ji ovlivňuje a může tím vzniknout omezení.

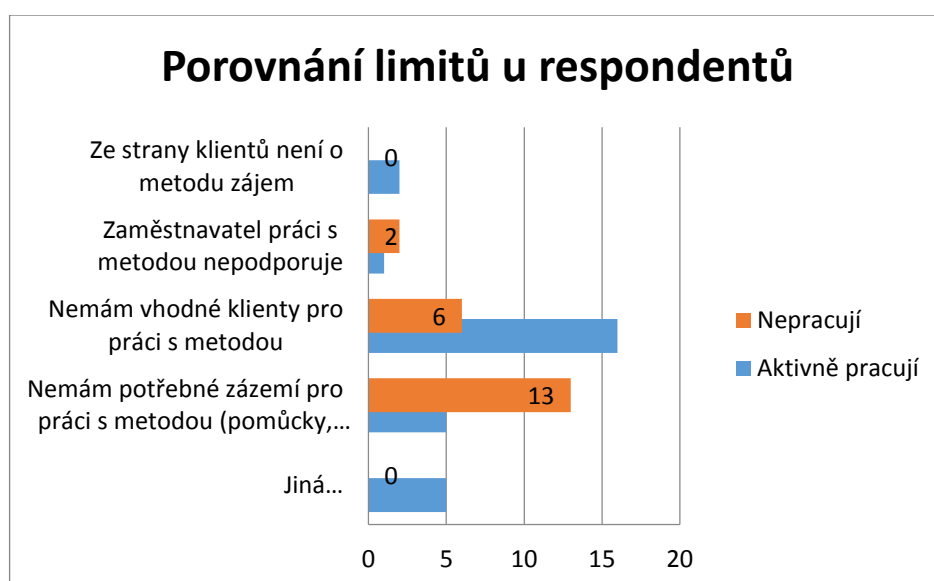
Závěrem k limitům na straně klienta či odborníka lze konstatovat, že odborníci k vlastním předpokladům pracovat s metodou My Backpack, nevnímají žádné limity.

Výzkumu limitů z pohledu podmínek vhodných k realizaci a zázemí metody My Backpack se zúčastnili všichni respondenti. 54 (87 %) respondentů má k realizaci metody My Backpack vše potřebné. Zbýlých 9 (13 %) respondentů označili omezení, která je limitují při častější práci s touto metodou. Jednotlivé limity jsou vyznačeny v následujícím grafu.

Graf 8 Limity realizace metody My Backpack

Zvýše uvedeného se ukazuje, že odborníkům nejvíce chybí čas a klienti, obě shodně 6 (29 %), a také pomůcky 4 (19 %). Toto mohou být důvody, které limitují odborníky k tomu, aby metodu My Backpack využívali při své práci častěji než 1x/měsíčně či 1x/ročně. Podobné limity percipují také respondenti, kteří s metodou My Backpack aktivně nepracují. V následujícím grafu jsou přehledně znázorněny a porovnány jednotlivé limity jak ze strany odborníků, kteří s metodou pracují, tak na straně odborníků, kteří s metodou My Backpack nepracují.

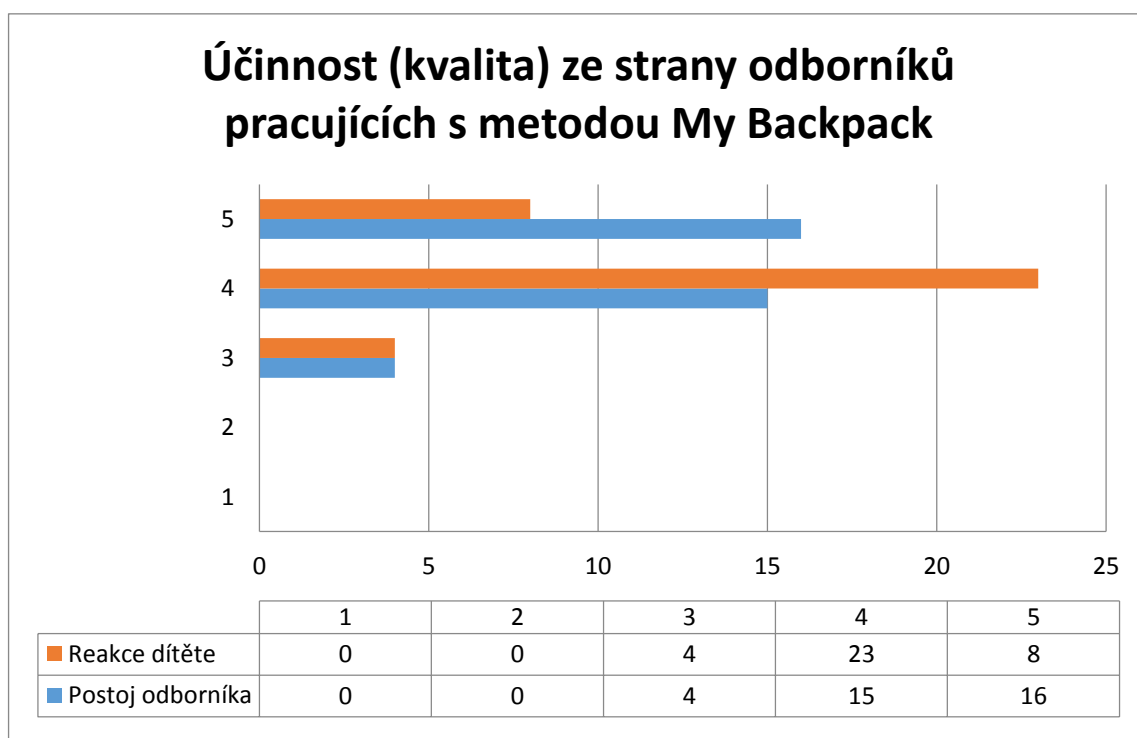

Graf 9 Porovnání limitů u respondentů

Respondenti, kteří s metodou My Backpack nepracují aktivně, vnímají limity hlavně na straně zázemí. Chybí jim např. pomůcky, prostory, techniku či čas. Respondenty, kteří s metodou My Backpack pracují aktivně nejvíce limitují vhodní klienti. Zde se nachází prostor pro další výzkum, zda-li se těmto respondentům chybí klienti proto, že pracují v jiné oblasti nebo zda-li ve svém oboru pracují, ale nejsou v tomto prostředí vhodní klienti.

5.5.3 Účinnost (kvalita) metody My Backpack hodnocená odborníky

Postoj k užívání metody My Backpack byl měřen ze dvou stran - klienta a odborníka. Získané hodnoty jsem vložila do grafu, který data přehledně prezentuje.

Graf 10 Účinnost (kvalita) ze strany odborníků pracujících s metodou My Backpack

Data z výše uvedeného grafu jsou získána od respondentů, kteří aktivně používají metodu My Backpack. Na Likertově škále hodnotili respondenti svůj postoj k užívání metody a reakci dítěte na metodu. Odborníci hodnotí práci metodou My Backpack velmi pozitivně a stejně tak i reakce dětí, které při práci s metodou velmi dobře spolupracují. Žádný z respondentů, který aktivně využívá metodu My Backpack při práci, neuvědl, že s metodou nepracuje s radostí.

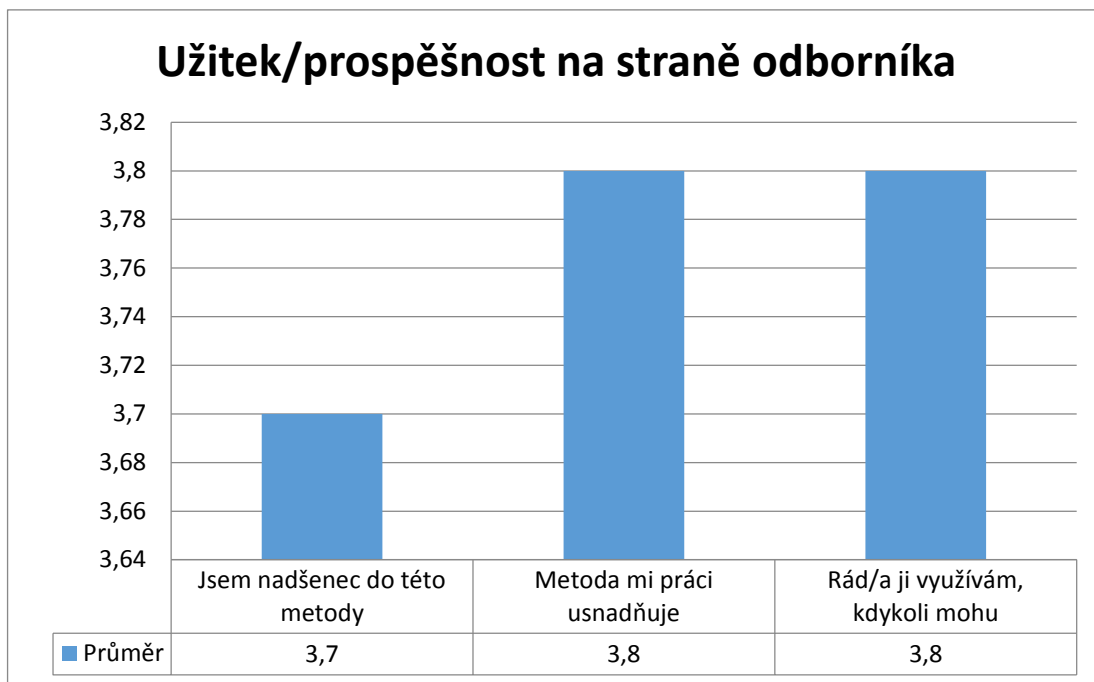
Dále se na výzkumu užitku (kvality) metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů podíleli všichni respondenti. I když bylo ve zkoumání četnosti zjištěno, že metodu My Backpack aktivně nepoužívá 28 (44,4 %) respondentů, přesto mohou mít k užitku (kvalitě) metody My Backpack názor, který mě zajímal.

Graf 11 Užitečnost/prospěšnost ze strany dítěte

Všichni dotazovaní respondenti, včetně těch, kteří s metodou My Backpack aktivně nepracují, považují metodu pro dítě za velmi užitečnou. Nejvíce oceňují skutečnost, že metoda zohledňuje vnímání a prožívání dítěte, kdy je s dítětem hovořeno o důvodech jeho odchodu z biologické rodiny v bezpečném prostředí. Dítě může hovořit o pocitech, popisuje emoce a na celou situaci pohlíží z nadhledu. Respondenti také velmi dobře hodnotí skutečnost, že metoda pomáhá dítěti k jeho zakotvení v životě. Jak již bylo popsáno v teoretické části této práce, v případě, kdy si dítě „urovná“ své vnitřní prostředí, vzniká mu tím prostor pro hledání „svého“ místa v životě a rozvoj identity. Získaná data potvrzují, že respondenti metodu My Backpack považují pro dítě za užitečnou a prospěšnou. Respondenti potvrdili, že metoda My Backpack pomáhá dítěti vytvářet uspokojivé mezilidské vtahy.

Podobně jako tomu je u hodnocení metody My Backpack ze strany dítěte, i respondenti posuzují metodu velmi pozitivně. Získané hodnoty k užitku/prospěchu metody My Backpack ze strany odborníka jsou přehledně prezentovány v grafu.

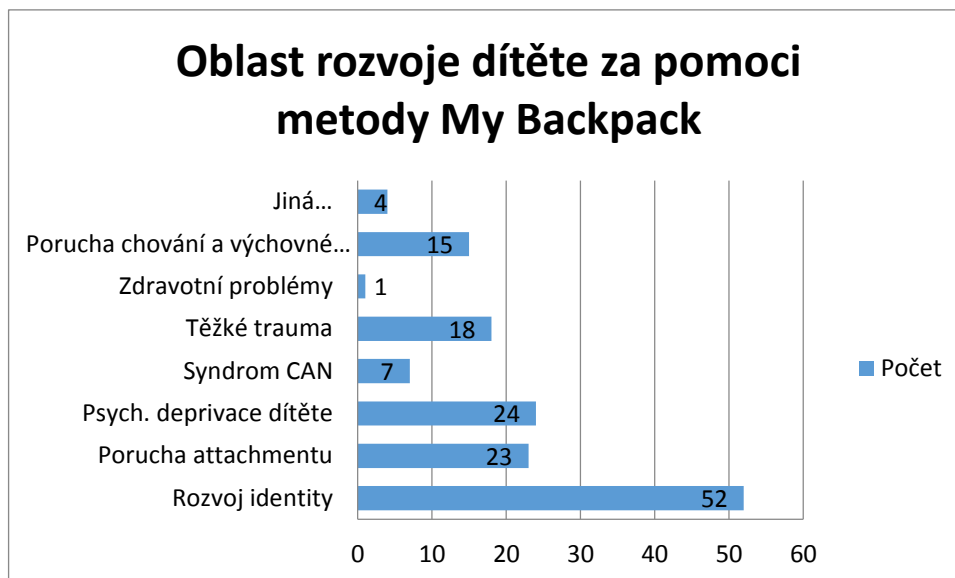

Graf 12 Užitek/prospěšnost na straně odborníka

Respondenti uvádí, že metodu My Backpack využívají kdykoli mohou. Většině z nich metoda usnadňuje práci. O něco méně hodnotili respondenti skutečnost, že by byli nadšenci do metody My Backpack. Toto tvrzení může korespondovat s faktem, že v této oblasti odpovídali všichni dotazovaní respondenti, kdy velká část respondentů s metodou My Backpack aktivně nepracuje.

Je velmi pozitivní zjištění, že respondenti metodu My Backpack označují za pohodlnou při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí. Celkově lze konstatovat, že **respondenti vidí vyšší užitečnost na straně klienta**, tzn. dítěte, s kterým je metodou My Backpack pracováno. V případě, kdy respondenti hodnotí metodu My Backpack **z pohledu vlastní prospěšnosti**, tzn. postoje, jak se jim s metodou My Backpack pracuje, **je hodnocení užitečnosti nižší**, ale nutno dodat, že stále pozitivní.

U respondentů jsem podrobněji zkoumala oblast, u které si myslí, že metoda My Backpack dětem nejvíce pomáhá. Získaná data jsou přehledně znázorněna v grafu.

Graf 13 Oblast rozvoje dítěte za pomoci metody My Backpack

Respondenti označili 52x (82,5%) rozvoj identity za oblast, u které si myslí, že dětem metoda My Backpack nejvíce pomáhá. Toto zjištění koresponduje s výsledky předchozí oblasti výzkumu, ve kterém respondenti označili metodu My Backpack za prospěšnou v oblasti zakotvení dítěte v životě, což velmi úzce souvisí s identitou. Podobně tomu tak je i u poruchy attachmentu. V okamžiku, kdy se pomocí metody My Backpack upraví („uzdraví“) citová vazba, může dítě bezpečně pokračovat v utváření uspokojivých mezilidských vztahů.

Více než $\frac{3}{4}$ respondentů, přesně 48 (76,2%), má zato, že je vhodné, aby se metoda My Backpack, při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů, využívala častěji. Vyjma 2 (3,2%) dotazovaných respondentů, kteří na tuto otázku nemají vyhraněný názor, většina, přesněji 61 (96,8%) dotazovaných by metodu My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů doporučila.

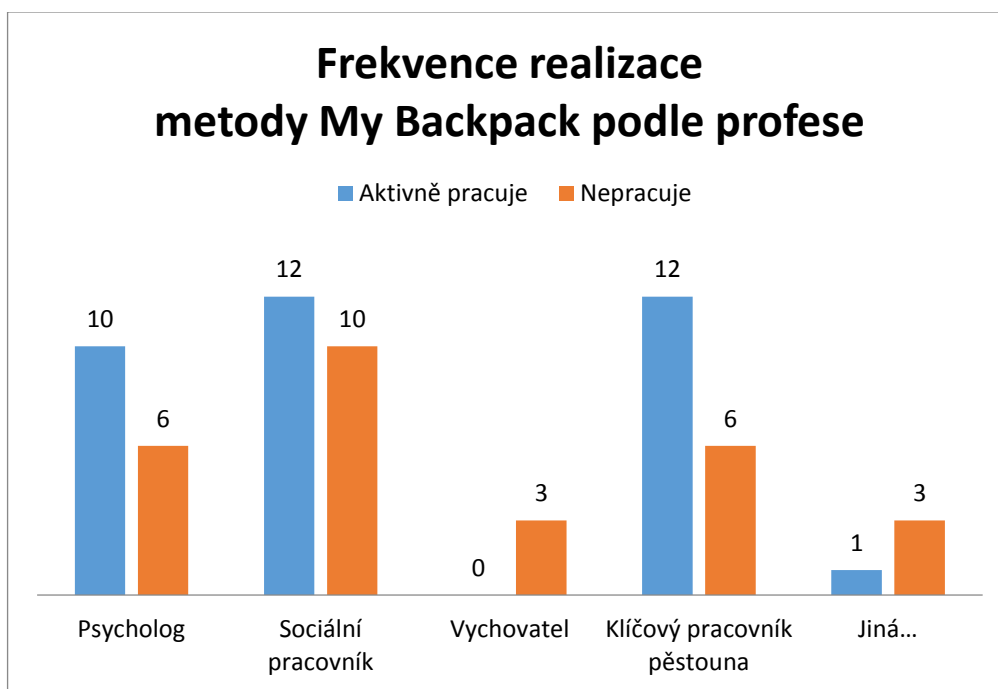
5.5.4 Vliv profese na frekvenci, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack

Nejvyšší frekvenci užívání metody My Backpack mají sociální pracovníci a klíčoví pracovníci pěstounů. Toto může být podmíněno okolnostmi, kdy z výzkumu vyplynulo, že metoda My Backpack je nejvíce používána u dětí, které vyrůstají v pěstounské péči. S pěstouny dochází nejčastěji do styku další organizace a profese, které jim jsou nápomocny. I sami pracovníci, jak klíčoví tak sociální, vnímají v rodině potřebu pomoci a

hledají možnosti, jak tuto potřebu uspokojit. To může být na straně druhé také důvodem, proč je vysoká frekvence u sociálních pracovníků, kteří s metodou nepracují. Může to být právě jejich nutková potřeba rodině nabídnout možnosti pomoci, ale po absolvování výcviku zjistí, že nemají zázemí pro práci s metodou, příp. se setkají s laxním přístupem ze strany pečujících osob.

Dalším důvodem vysoké frekvence nepoužívání metody My Backpack u sociálního pracovníka může být jeho **povinnost absolvovat vzdělávání** v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si sociální pracovník obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci. Sociální pracovníky nutká tato povinnost k absolvování různých seminářů a výcviků, které nejsou podložené aktuální potřebou. Tato povinnost **není nařízena u dalších profesí**, které si rozšiřují vzdělávání dle svých zájmů, možností a pracovní užitečnosti.

Nízká frekvence realizace u profesí, která přímo nesouvisí s náhradní výchovou, tj. speciální pedagog, pedagog apod., je odůvodnitelná faktem, že tyto profese nepřichází do úzkého kontaktu s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí.

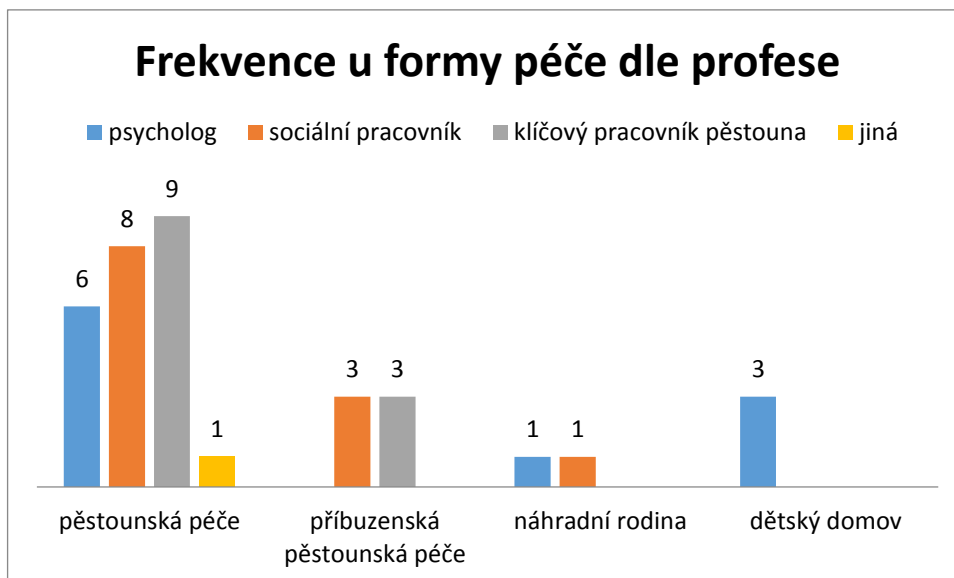

Graf 14 Frekvence realizace metody My Backpack podle profese

Jak již bylo několikrát potvrzeno, nejfrekventovanější forma, ve které děti vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů, je pěstounská péče. V této formě je také s dětmi metodou My Backpack nejčastěji pracováno. Zkušenosti s absolvováním metody My Backpack v pěstounské péči mají zastoupení všechny profese. Z toho klíčoví pracovníci nejvíce. Důvodem může být spojitost mezi povinnostmi pěstounů, důvěrou pěstounů ke klíčovému pracovníku a motivace klíčového pracovníka k podpoře pěstounské rodiny. Tato oblast poskytuje také zajímavý výzkum. Podrobné zdůvodnění je i na straně sociálních pracovníků, kteří pěstounskou rodinu pravidelně navštěvují. Zde také může hrát významnou úlohu vzájemná **důvěra a motivace** sociálního pracovníka vedená k pomoci rodině. Není překvapující, že i psychologové mají vysokou frekvenci v používání metody My Backpack v pěstounské péči. Důvodem může být skutečnost, že pěstouni, kteří absolvovali proces zprostředkování, mohou být důvěřivější směrem k odborníkům než pěstouni z formy příbuzenské pěstounské péče.

Je pochopitelné, že klíčoví pracovníci metodu My Backpack používají v obou formách pěstounské péče, protože jsou na tuto formu péče pracovníčně vázáni. Částečně se to týká i sociálních pracovníků, kteří mohou být pracovníčně vázáni i k dětem z dětských domovů a přesto ani jeden ze sociálních pracovníků metodu My Backpack v dětském domově nepoužil. Naděje svítá u profese psychologů, zvláště těch, kteří pravidelně dochází do dětských domovů a metodou My Backpack mohou s dětmi pracovat.

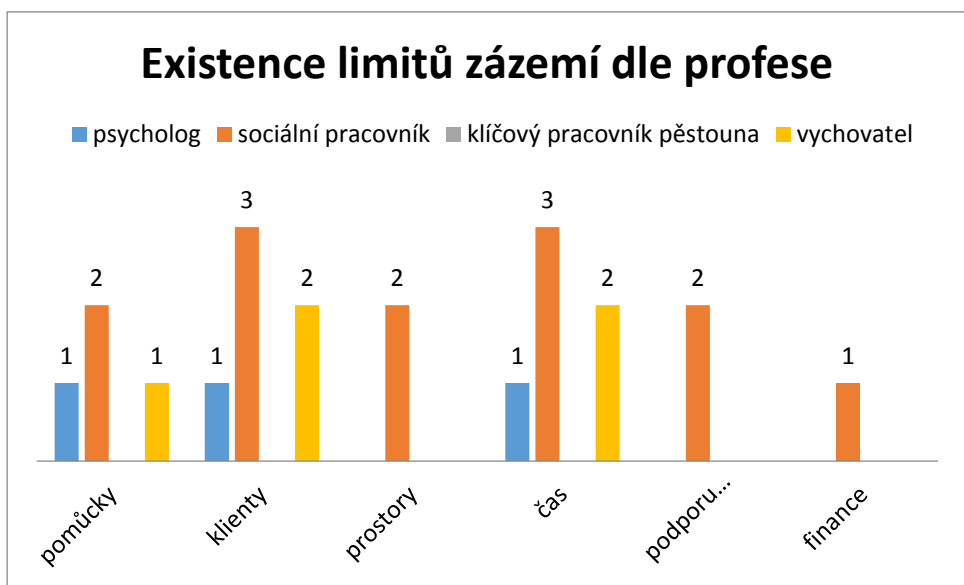
Z níže uvedeného grafu lze velmi přehledně zhlédnout, jaká rozmanitost „péče“ ze strany odborníků je dětem vyrůstajícím mimo výchovné prostředí rodičů, poskytována. Děti, které žijí v pěstounské péči zprostředkované, mají zastoupení odborníků nejpestřejší. S dětmi pracují jak psychologové, sociální pracovníci, klíčoví pracovníci pěstounů, tak i jiné profese, jako je speciální pedagog. Dětem žijících v příbuzenské pěstounské péči je také poskytována péče ze strany odborníků, ale není již tak rozmanitá. Stejně je to u náhradní rodiny, jen s tím rozdílem, že odborný vstup do rodiny je slabší. Zajímavý výsledek ukazuje podpůrnou síť odborníků u dětí vyrůstajících v dětských domovech, kdy jediným profesním zastáncem pro práci s dětmi je psycholog. Ač děti vyrůstající v náhradní rodinné péči či výchovné péči, mají stejné potřeby, z grafu jasně vyplývá, v které z forem náhradní péče je vyšší frekvence reakcí na jejich potřeby.

Graf 15 Frekvence u formy péče dle profese

K tomu, aby odborníci pracovali metodou My Backpack častěji, potřebují hlavně čas a klienty. Tyto odpovědi byly nejčastější a interpretaci frekvence využití metody My Backpack byly podrobněji představeny. Ze získaných dat vnímám pozitivní skutečnost to, že psychologové a vychovatelé neshledávají limity u financí. Lze tedy konstatovat, že pro práci s dětmi, které vyrůstají v dětských domovech, je dostatek financí realizaci metody My Backpack, ať se jedná o nákup pomůcek či jiné provozní výdaje s realizací metody spojené. Finanční stránkou se zabývá sociální pracovník. Jedním z důvodů může být výše dotací, na kterých jsou organizace, ve kterých sociální pracovníci působí, závislé.

Za nejzásadnější zjištění, a velmi pozitivní, považuji skutečnost, kdy všichni oslovení klíčoví pracovníci mají k realizaci metody My Backpack vše potřebné.

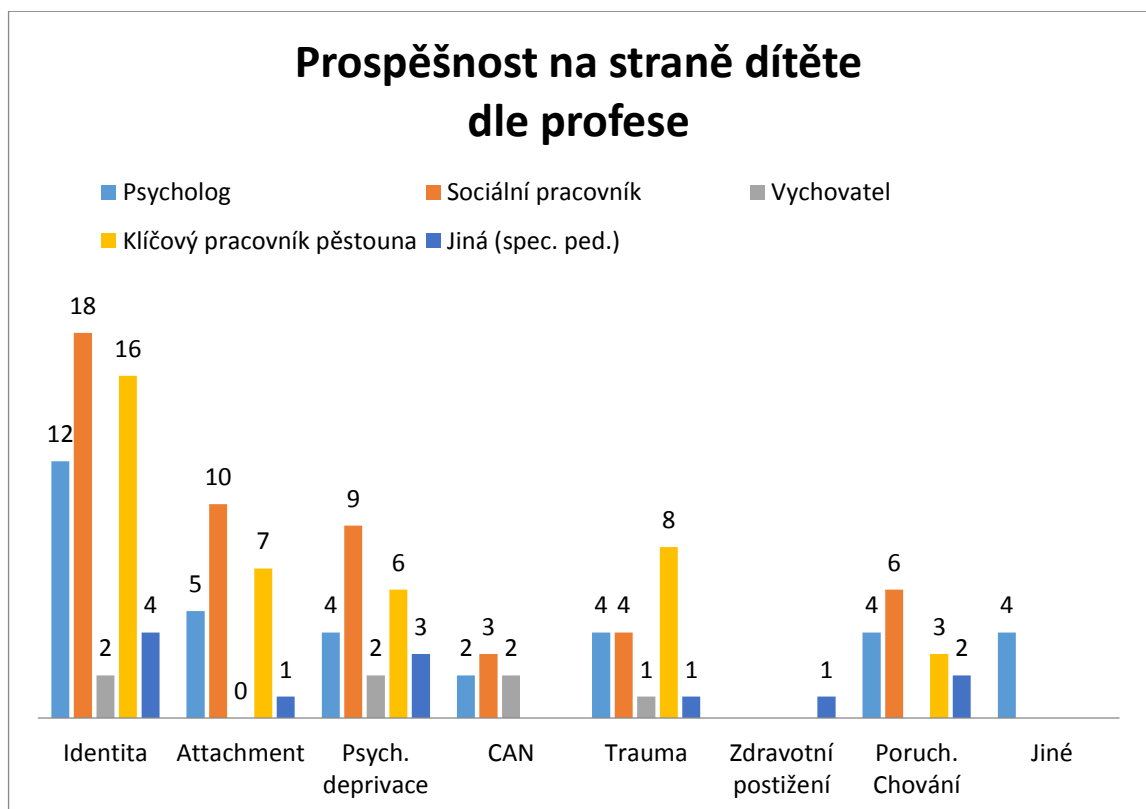
Graf 16 Existence limitů zázemí dle profese

Ač odborníci hodnotí metodu My Backpack pozitivně, v jednotlivých profesích jsou viditelné mírné odchylky. Klíčoví pracovníci a profese, které úzce nespolupracují s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů, jako je např. speciální pedagog, vnímají při práci s dětmi vyšší prospěšnost než je tomu u psychologů a sociálních pracovníků. Také vychovatelé jsou v hodnocení prospěšnosti střídmi. A naopak, v řadách psychologů se objevil názor, který s metodou nerad pracuje a při práci s dětmi se jí vyhýbá. Nabízí se další námět ke zkoumání, zda-li odborníci používají jinou alternativu k metodě My Backpack a o jakou se jedná.

Graf 17 Prospěšnost ze strany odborníka dle profese

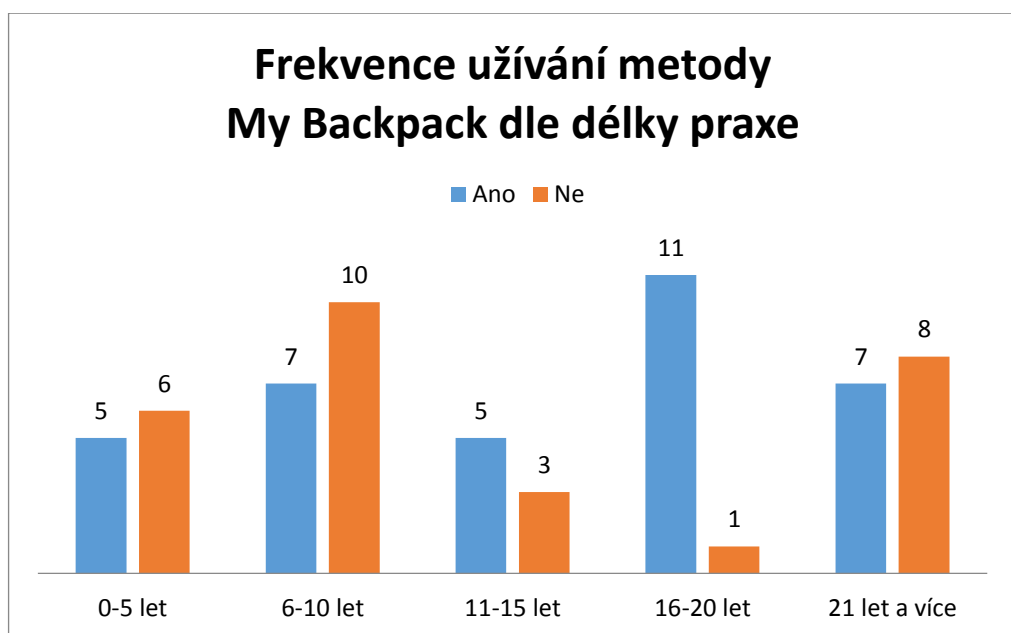
Všichni odborníci zastávají názor, že metoda My Backpack je dítěti velmi prospěšná. Také se téměř všichni shodují, že nejvíce prospěšná je v oblasti rozvoje identity dítěte. Mírné rozdíly jsou v oblasti trauma, které u metody vnímají klíčoví pracovníci za velmi prospěšné, zato prospěch u dítěte se syndromem CAN nevnímají. Zde se také nabízí námět k podrobnějšímu zkoumání, zda-li je při přechodu dítěte z biologické rodiny do nového prostředí u dítěte zaznamenán některý ze specifických problémů, nebo zda-li si jej odborníci diagnostikují sami na základě svých zkušeností.

Graf 18 Prospěšnost na straně dítěte dle profese

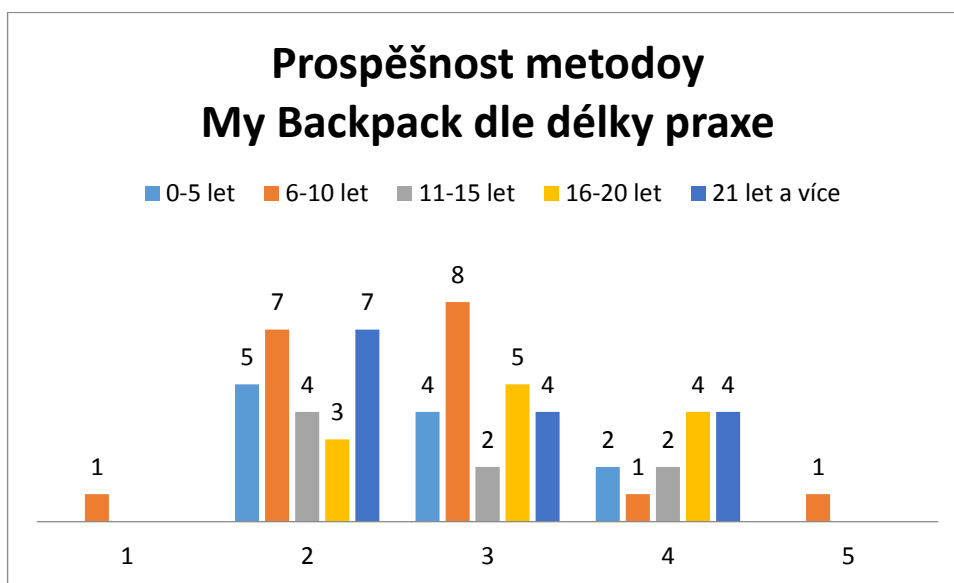
5.5.5 Vliv praxe na frekvenci, hodnocení kvality a specifikace limitů metody My Backpack

Délka praxe má u dotazovaných odborníků široké zastoupení. Z výzkumu je zřejmé, že zájem o metodu My Backpack je jak u respondentů, kteří jsou v praxi krátkodobě, tak i u odborníků, kteří pracují v oboru dlouhodobě. Největší zastoupení v užívání metody My Backpack je u odborníků, jejich délka praxe je v rozmezí od 16 – 20 let. Zjistilo se, že tito odborníci nejen, že metodu My Backpack nejčastěji pracují, ale zároveň mají nejmenší zastoupení ve skupině, která s metodou nepracuje. Toto zjištění je velmi pozitivní, protože může poukázat vyvrátit domněnky veřejnosti, že lidé s dlouhodobou praxí ztrácejí o nové věci zájem. Naopak, u této skupiny bych zdůraznila, že s jejich délkou praxe disponují se spoustou cenných zkušeností, s nimiž se zaměřují na podstatné záležitosti. Zajímavé zjištění je, že metodou My Backpack nejméně pracují odborníci, jejich praxe je v rozmezí od 6 -10 let. Tato doba může být všeobecně recesí v profesním cyklu. V tomto bodě se nabízí prostor k hlubšímu zkoumání, co je příčinou nevyužívání metody a jak jsou vnímány zdroje v podobě již získaných praktických i teoretických zkušeností.

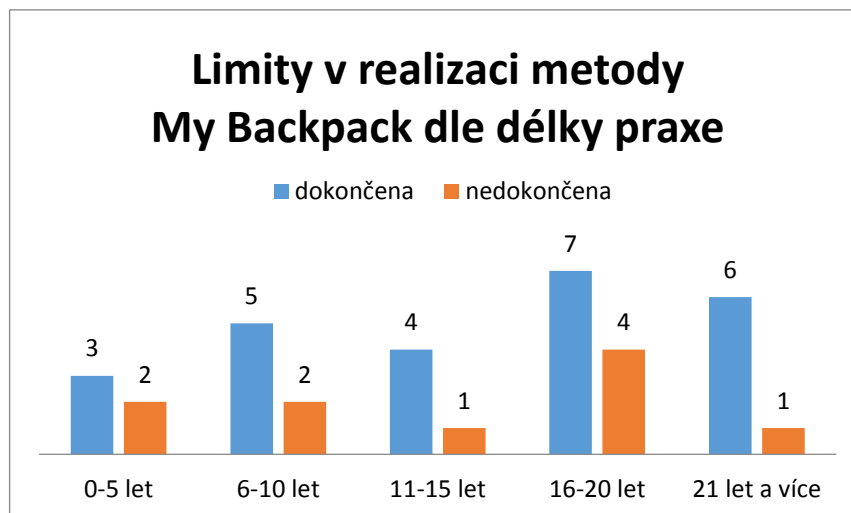
Graf 19 Frekvence užívání metody My Backpack dle délky praxe

Velmi zajímavé zjištění přinesl okruh zkoumající prospěšnost metody My Backpack s délkou praxe. Vnímání prospěšnosti metody My Backpack koresponduje s výsledky souvisejícími s využíváním metody. Odborníci, jejichž délka praxe je v rozmezí od 6 -10 let hodnotí prospěšnost metody My Backpack spíše negativně. Z výzkumu vyplynulo, že s metodou neradi pracují a při práci je spíše zdržuje. K tomuto názoru se přiklání také odborníci, jejichž délka praxe je do 5 let. Metodu My Backpack považují za mírně prospěšnou odborníci s praxí v rozmezí od 16 – 21 let.

Graf 20 Prospěšnost práce s metodou My Backpack dle délky praxe

Dokončit realizaci metody My Backpack se daří spíše odborníkům, kteří mají délku praxe od 26 let více. Tito odborníci ve výzkumu uvedli, že k užívání metody My Backpack mají vše potřebné. Odborníci, jejichž praxe je delší než 21 let, mají největší rozdíl týkající se úspěšnosti dokončení práce s metodou, tzn., že metodu téměř vždy dokončili. Limity v podobě zázemí, tj. pomůcek, času apod. nejvíce vnímají odborníci, jejichž délka praxe je nejkratší.

Graf 21 Limity v realizaci metody My Backpack dle délky praxe

5.6 Shrnutí výzkumu

Hlavním cílem praktické části bylo popsat možnosti využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů z pohledu odborníků pracujících s touto metodou. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 63 respondentů, kteří od roku 2015 absolvovali výcvik metody My Backpack v České republice, konkrétně 16 psychologů, 22 sociálních pracovníků, 3 vychovatelé, 18 klíčových pracovníků pěstounů, 2 speciální pedagogové, 1 pedagog a 1 student. V souvislosti s výzkumným šetřením jsem u respondentů rozlišila, zda se jedná o muže či ženy, ikdyž tato informace není pro samotný výzkum příliš významná. Pouze potvrzuje skutečnost, že žen je při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů, převaha. Mezi oblastmi, které byly zkoumány, jsem zařadila četnost a účinnost (kvalitu) využití metody My Backpack, kterou hodnotili odborníci, jenž výcvik metody My Backpack absolvovali. Ve výzkumné části jsem také analyzovala limity této metody. Tyto okruhy jsem prověřovala pomocí dotazníku vlastní koncepce.

Výzkumná část odpovídá cíli, ve kterém jsem si stanovila popsat možnosti využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů z pohledu odborníků pracujících s touto metodou. Bylo prokázáno, že více než polovina vyškolených odborníků s metodou My Backpack aktivně dále pracuje. Metoda My Backpack není využívána tak intenzivně a často jak jsem myslela, ale třetina odborníků pracuje s metodou min. 1x měsíčně. Ze získaných dat vyplynulo, že metoda My Backpack je nejčastěji

využívána u pěstounské péče. Jak bylo popsáno v teoretické části, pěstounská péče je seskupením odborníků, kteří vzájemně spolupracují na zmírnění specifických problémů, které dítě vyrůstající mimo výchovné prostředí, má. Ukazuje se to i v tomto výzkumu, kdy bylo potvrzeno, že podnětem k realizaci metody My Backpack jsou převážně klíčoví pracovníci. Naopak velký prázdný prostor se objevuje v ústavní péči, kdy výcvik této metody absolvoval nejmenší počet odborníků z řad vychovatelů, kteří s metodou My Backpack dále nepracují.

Záměrem výzkumu bylo také zjistit účinnost (kvalitu) metody My Backpack. Odborníci metodu hodnotí velmi pozitivně, zvláště ve vztahu k dítěti. Mají zato, že metoda pomáhá v rozvoji identity, upravuje poruchu attachmentu, léčbě tramatu a podporuje dítě v sebekontrolě poruch chování.

Odborníci téměř nevnímají limity na straně klienta, tj. dítěte. Naopak, jak již bylo interpretováno, děti velmi dobře reagují na práci s metodou My Backpack. Limity, které jsou odborníky vnímány, se týkají hlavně zázemí pro práci s metodou a často uváděli, že nemají vhodné klienty. Jeden z limitů také vnímají na straně pečujících osob, kteří z důvodu jejich pohledu neefektivitu metody, dále na konzultace nedochází. Pozitivní zjištění je, že nedostatek financí, který jsem předpokládala, není limitem.

Klíčoví pracovníci jsou nejfrekventovanějšími osobami, které s metodou My Backpack pracují a doporučují ji. Klíčoví pracovníci jsou v úzkém kontaktu s rodinou a vnímají jejich potřeby a mohou na ně v krátkém čase reagovat. Dětem jsou tyto osoby známé a mohou k nim mít větší důvěru. Klíčoví pracovníci pěstounů jsou zaměstnaní v organizacích, které se specializují na náhradní rodinnou péči a v této oblasti své zaměstnance vybavují potřebnými prostředky.

Z hlediska délky praxe bylo zjištěno, že metodou My Backpack se daří pracovat více odborníkům s vyšším počtem let praxe. Odborníkům, kteří mají méně než 10 let praxe, chybí potřebné zázemí a ve výzkumu není zjištěn tak pozitivní přístup, jako tomu je u odborníků s vyšším počtem let praxe.

Většina dotazovaných respondentů doporučuje častěji využívat metodu My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí.

ZÁVĚR

Má diplomová práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Každá z nich obsahuje vlastní shrnutí problematiky. Svou práci jsem uzpůsobila tak, aby teoretický rámec byl podpůrnou základnou pro výzkumné šetření. Teoretická část přibližuje čtenáři ucelené informace o systému náhradní péče a specifických problémech dětí, které vyrůstají mimo výchovné prostředí rodičů. Zabývám se adaptací dítěte na nové prostředí a popisují profese, které úzce spolupracují s dítětem, jež vyrůstá mimo svoji biologickou rodinu. V poslední kapitole teoretického základu se věnuji metodě My Backpack a ujasňuji klíčová témata, kterým se pracovníci v rámci práce s touto metodou věnují.

Pro své výzkumné šetření jsem si zvolila za hlavní cíl popsat možnosti využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů z pohledu odborníků pracujících s touto metodou. Záměrně jsem se zaměřila na tuto metodu, vzhledem k mým zkušenostem s používáním metody My Backpack.

K získání údajů jsem využila kvantitativní výzkumnou strategii. S ohledem na získaná data respondentů k dané problematice se domnívám, že tato strategie byla využita vhodně. Myslím si, že stanoveného hlavního cíle jsem se dopracovala a to pomocí pěti dílčích cílů, které jsou zaměřené na možnosti využití metody My Backpack. Výzkumným šetřením jsem došla k závěru, že metoda My Backpack je odborníky velmi pozitivně vnímána, avšak není tak často realizována.

Tato práce je určena pracovníkům, kteří se ve své praxi zaměřují na oblast náhradní péče. Ať se jedná o náhradní rodinnou péči, či náhradní výchovnou péči. Také by mohla být přínosem pro pečující osoby, které se obávají hovořit s dítětem o těžkých tématech, jakými jsou například okolnosti a důvody jeho odchodu z původní rodiny. Výsledek práce také může posloužit k ucelení informací „laické“ veřejnosti o celé problematice a způsobu práce odborníků, kteří úzce spolupracují s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů.

Domnívám se, že pro další výzkum by bylo určitě zajímavé využít kvalitativní výzkumnou strategii a zkoumat podrobněji zkušenosti pečujících osob, či změny v životě dětí, kteří metodu My Backpack absolvovaly. Také si myslím, že by bylo přínosné porovnat, jaký význam má používání metody My Backpack ve státních organizacích a v jiných organizacích poskytujících sociálně právní ochranu dětí, a zda je na působištích úřadů orgánů sociálně právní ochrany dětí prostor na tento způsob práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-717-8578-4.
- [2] BALÁTOVÁ, Kristýna. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 147 s. ISBN 978-80-210-7573-3.
- [3] BARRETT, Louise, R. I. M. DUNBAR a John LYCETT. *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál, 2007, 551 s. ISBN 978-807-1789-697.
- [4] BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007, 230 s. ISBN 978-80-86684-47-5.
- [5] BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 152 s. ISBN 978-80-262-0031-4.
- [6] BERG, Insoo Kim. *Posílení rodiny: základy krátké terapie zaměřené na řešení*. Praha: Portál, 2013, 168 s. ISBN 978-80-262-0500-5.
- [7] BRANDEJSOVÁ, Veronika. *Dítě a jeho potřeby: Psychomotorický vývoj dítěte*. In: *Pěstounství je profese: Psychomotorický vývoj dítěte*. Praha: MPSV ČR, 2015.
- [8] BUBLEOVÁ, Věduna. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-25-8.
- [9] BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.
- [10] BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.
- [11] CAMERON, R. J. a Colin MAGINN. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči*. Praha, 2012, 179 s. ISBN 978-80-87652-61-9.
- [12] ČÁPOVÁ, Hana. *Zázračná novela*. Respekt. 2014, XXV(7), 40-42. ISSN 0862-6545.
- [13] ČERMÁK, Ivo. *Narativně orientovaná analýza*. In: BLATNÝ, Marek. *Metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Academia, 2006, s. 85-109. ISBN 80-200-1450-0.

- [14] ČERVENKA, Karel. *Zdroje a bariéry sociální inkluze dětí s poruchami chování z hlediska výchovných profesionálů*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 109 s. ISBN 978-80-210-7562-7.
- [15] ČERVENKA, Karel. *Sud, který nemá dno?: potřeby dětí s poruchami emocí a chování očima výchovných profesionálů*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, 138 s. ISBN 978-80-210-8138-3.
- [16] DOLEŽALOVÁ, Pavla, Barbora ORLÍKOVÁ, Ladislav KÁŽMER, Barbora DRBOHLAVOVÁ a Ladislav CSÉMY. *Trauma v dětství a adolescenci: průvodce pro pedagogy*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2017, 28 s. ISBN 978-80-87142-32-5.
- [17] DYREGAUHE, Leona. *Kde se bere umění milovat?* Psychologie. 2010, 5(12), 25-36. ISSN 1802-8853.
- [18] GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4717-883.
- [19] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009, 280 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4723-907.
- [20] HAVRDOVÁ, Zuzana a Martin HAJNÝ. *Praktická supervize: průvodce supervizi pro začínající supervizory, manažery a příjemce supervize*. Praha: Galén, c2008, 211 s. ISBN 978-807-2625-321.
- [21] HORECKÝ, Jiří. *Klíčový pracovník v kontextu katalogových prací*. In: BICKOVÁ, Lucie. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. 1. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2011, s. 105-114. ISBN 78-80-904668-1-4.
- [22] HRONCOVÁ, Jolana, Anna HUDECOVÁ a Tatiana MATULAYOVÁ. *Sociální pedagogika a sociální práce*. 2. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2008, 298 s. ISBN 978-80-805-5427-9.
- [23] HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C.H. Beck, 2015, 366 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

- [24] HUDEKOVÁ, Andrea. *Podpora vzťahovej vazby v podmienkach detskeho domova z pohľadu psychologa*. Mosty k rodine. Bratislava: SPDDD Usmev ako dar, 2011, 2(2), 28-29. ISSN 1338-2713.
- [25] HUGHES, Daniel A. *Budování citového pouta: jak probouzet lásku v hluboce traumatizovaných dětech*. V Praze: Institut fyziologické socializace, 2017, 336 s. ISBN 978-80-270-2838-2.
- [26] CHRZ, Vladimír, Ivo ČERMÁK a David HILES. *Narativně orientovaný výzkum: interpretační perspektivy*. In: ŘEHAN, Vladimír a Marek ŠUCHA. Sborník z konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku VI. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s. 53-66.
- [27] JEDLIČKA, Richard. *Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie: psychoanalytická propedeutika pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, 159 s. ISBN 80-729-0070-6.
- [28] JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-731-2038-0.
- [29] KALEJA, Martin. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013, 147 s. ISBN 978-80-7464-396-5.
- [30] KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. *Základy muzikoterapie*. Praha: Grada, 2009, 296 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2846-9.
- [31] KEPKOVÁ, Michaela. *Státní podpora vybraných forem náhradní péče o děti*. In: RADVANOVÁ, Senta. *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost: (realita a východiska v ČR)*. Praha: Karlova Univerzita, 2009, 26 - 30. Sborníky, 45. ISBN 978-80-87146-25-5.
- [32] KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte – nejtěžší výchovný úkol v moderní společnosti* [online]. 2016 [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/identita.pdf>
- [33] KOHOUTEK, Tomáš a Ivo ČERMÁK. *Psychologie katastrofické události*. Praha: Academia, 2009, 362 s. ISBN 978-80-200-1816-8.

- [34] KOŠŤÁLOVÁ, Petra. *Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 79 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-093-3.
- [35] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Anonymita osvojení versus právo dítěte znát svůj původ*. In: RADVANOVÁ, Senta. *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost: (realita a východiska v ČR)*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 35 - 46. ISBN 978-80-87146-25-5.
- [36] LEVINE, Peter A. a Maggie KLINE. *Prevence traumatu u dětí: průvodce k obnovení důvěry, vitality a odolnosti*. Praha: Maitrea, 2014, 275 s. ISBN 978-80-87249-61-1.
- [37] MAJEROVÁ, Kateřina. *Kdo je pěstoun – první kontakt úřadů se zájemcem: Dítě v pěstounské péči - význam a funkce pěstounství*. In: *Pěstounství je profese. 1*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015, s. 8-9. ISBN 978-80-7421-115-7.
- [38] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. Praha: Portál, 1994, 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- [39] MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN 80-717-8304-8.
- [40] MATĚJČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, 155 s. ISBN 80-7178-637-3.
- [41] MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005, 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- [42] MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992, 223 s. Psychologická literatura. ISBN 80-042-5236-2.
- [43] MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří KOVAŘÍK a Věduna BUBLEOVÁ. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum, 1997, 69 s. ISBN 80-851-2189-1.
- [44] MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce. 1*. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- [45] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 8071785490.
- [46] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 380 s. ISBN 80-717-8548-2.

- [47] MATOUŠEK, Oldřich. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích*. 1. Praha: Portál, 2017, 208 s. ISBN 978-80-262-1242-3.
- [48] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.
- [49] MCADAMS, Dan. *Power, intimacy, and the life story: personological inquiries into identity*. New York: Guilford Press, 1998, 336 s. ISBN 978-0898625066.
- [50] MÜLLER, Oldřich. *Terapie ve speciální pedagogice: teorie a metodika*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2005, 295 s. ISBN 80-244-1075-3.
- [51] MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale--: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004, 243 s. ISBN 80-903-0701-9.
- [52] MYŠKOVÁ, Lucie a Roman PETRENKO. *Proměny v péči o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR za uplynulých 10 let*. In: PACNEROVÁ, Helena a Lucie MYŠKOVÁ. *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016, s. 65-73. ISBN 978-80-7481-157-9.
- [53] NOSÁL, Igor a Irena ČECHOVÁ. *Participace a nové přístupy k práci s ohroženými dětmi a rodinami: studie inspirované zkušenostmi ze Švýcarska* : sub-projekt PF 134 Inovace služeb a metod práce s ohroženými dětmi a rodinami: nové přístupy a příklady dobré praxe ze Švýcarska. Brno: Česko-britská, 2014. ISBN 978-80-905598-1-3.
- [54] NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. 1. Praha: Grada, 2014, 194 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-262-0065-9.
- [55] NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012, 94 s. ISBN 978-808-6131-917.
- [56] *Občanský zákoník: novelizované znění : rejstřík : redakční uzávěrka...* Ostrava: Sagit, 2012-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-308-8.
- [57] PAŠEK, Vladimír. *Práce s dítětem po umístění do dětského domova*. In: POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 9788074090134.

- [58] PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing, 2016, 200 s. ISBN 978-80-247-5695-0.
- [59] PETRÁŠOVÁ, Jana. *Identita dítěte vyrůstajícího v NRP, jeho kořeny a biologická historie*. In: RADVANOVÁ. *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost: (realita a východiska v ČR)*. Kolokvium II. Praha: Univerzita Karlova, 2009, 47 - 48. ISBN 978-80-87146-25-5.
- [60] PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 54 s. ISBN 978-80-7421-040-2.
- [61] PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013, 256 s. ISBN 978-80-247-4535-0.
- [62] *Regionální školství: školský zákon, vyhlášky, předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání, školy a školská zařízení, dotace, školní stravování, maturity, výkon ústavní a ochranné výchovy ; Pedagogičtí pracovníci : redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2005. ÚZ. ISBN 978-80-7488-372-9.
- [63] *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství: redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2004, 192 s. ÚZ. ISBN 978-80-7488-237-1.
- [64] RUPPERT, Franz. *Symbióza a autonomie: traumata z narušeného systému rodinných vazeb*. Praha: Portál, 2011, 270 s. Spektrum (Portál). ISBN 978-80- 87249-61-1.
- [65] SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 197 s. ISBN 978-80-7368728-1.
- [66] SKASKOVÁ, Pavla. *Odebrání dítěte. Šance Dětem* [online]. 13.04.2012 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/odebrani-ditete.shtml>
- [67] SLANÝ, Jaroslav. *Syndrom CAN: (syndrom týraného dítěte)*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008, 155 s. ISBN 978-80-7368-474-7.
- [68] SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. V Praze: Karolinum, 2013, 538 s. ISBN 978-80-246-2335-1.

- [69] SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 197 s. ISBN 978-80-244-3821-4.
- [70] SWIERKOSZOVÁ, Jana. *Pedagogická terapie – vybrané kapitoly*. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013, 94 s. ISBN 978-80-7464-542-6.
- [71] SYCHROVÁ, Adriana. *Současné pojetí ústavní péče: Ústavní péče jako součást náhradní péče o dítě*. In: *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, s. 32-57. ISBN 978-80-7395-756-8.
- [72] ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 162 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9.
- [73] ŠIMEK-LEFEUVRE, Ivanka. *Dítě a jeho rodiče v situaci separace: proč a jak udržovat kontakt s rodiči dítěte umístěného v instituci a/nebo v pěstounské rodině: Zkušenosti z francouzské dvacetileté praxe*. In: *I. Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: Sborník z X. celostátního semináře*. Brno: Triada - Poradenstské centrum, o. s., 2010, s. 19-32. ISBN 978-80-254-8745-7.
- [74] ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- [75] ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, 156 s. ISBN 80-861-3144-0.
- [76] VADKERTIOVÁ, Silvia. *Postavenie sociálneho pracovníka detského domova v spoločnosti*. In: HETTEŠ, Miloslav, Milan SCHAVEL a Olga ŠKORECOVÁ. *Postavenie sociálneho pracovníka v spoločnosti. Príklady z praxe: Zborník z odbornej konferencie*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2013. ISBN 978-80-8132-094-1.
- [77] VÁGNEROVÁ, Marie. *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, 413 s. ISBN 978-80-246-3268-1.
- [78] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 536 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

- [79] VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 32 s. ISBN 978-80-87455-05-0.
- [80] VAVRDA, Vladimír. *Otázky soudobé psychoanalýzy: tradice a současnost*. Praha: Portál, 2019, 264 s. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-262-1467-0.
- [81] VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013, 312 s. ISBN 978-80-7201-915-1.
- [82] VÍTOVÁ, Marcela. *Jsem klíčový pracovník*. In: BICKOVÁ, Lucie. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. 1. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2011, s. 113-124. ISBN 978-80-904668-1-4.
- [83] VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.
- [84] VOJTOVÁ, Věra a Karel ČERVENKA. *Edukační potřeby dětí v riziku a s poruchami chování: Educational needs of children at risk and with behavioural disorders*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 193 s. ISBN 978-80-210-6134-7.
- [85] VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010, 120 s. ISBN 978-808-6620-206.
- [86] VRTBOVSKÁ, Petra. *Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci*. Sociální práce/Sociálna práca. 2006, (1), 37 - 45.
- [87] VRTBOVSKÁ, Petra a Ondřej FORMÁNEK. *Jsem náhradní táta, jsem náhradní máma aneb průvodce pro pěstouny a osvojitele*. Praha: Natama, 2006, 52 s.
- [88] VYBÍRAL, Zbyněk a Jan ROUBAL. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 744 s. ISBN 978-80-7367-682-7.
- [89] VYKYPĚLOVÁ, Gabriela a Taťána ŠIMEČKOVÁ. *My Backpack: průvodce metodou, český překlad*. Triada. Brno, 2016.
- [90] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-288.
- [91] VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014, 28 s.
- [92] WIRTZ, Ursula. *Vražda duše: incest a jeho terapie*. Praha: Portál, 2005, 215 s. Spektrum (Portál). ISBN 80-717-8975-5.

- [93] YALOM, Irvin D. *Existenciální psychoterapie*. Praha: Portál, 2006, 527 s. ISBN 80-736-7147-6.
- [94] ZACHAROVÁ, Zlatica a Ivan LUKŠÍK. *Deskripce vztahu identity a mikrokultúry v adolescencii*. In: ŘEHULKA, Evžen a Oliva ŘEHULKOVÁ. *Psychologické otázky adolescence*. 1. Boskovice: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2001. ISBN 80-7326-001-8.
- [95] ZAKOUŘILOVÁ, Eva. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Praha: Portál, 2014, 191 s. ISBN 978-80-262-0583-8.
- [96] ZATLOUKAL, Leoš. *Komunikace v rodinách z hlediska vybraných přístupů v poradenství a terapii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 190 s. ISBN 978-80-244-3878-8.
- [97] ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.
- [98] *Pro zájemce o pěstounskou péči* [online]. Chrudim [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/nove%20formy%20pestounske%20pece_web.pdf
- [99] *Institut projektového řízení a.s. 2017: Analýza situace příbuzenské pěstounské péče* [online]. In: [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/?startPagingPosition=12>
- [100] Sociální pracovník a pracovník v sociálních službách. *Sociální revue: Sociální práce a společenské otázky* [online]. 2007 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/socialni-pracovnik-a-pracovnik-v-socialnich-sluzbach>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Frekvence	40
Obrázek 2 Limity	41
Obrázek 3 Kvalita	43
Obrázek 4 Sociodemografické údaje	44

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Rozčlenění respondentů dle profese	46
Graf 2 Délka praxe respondentů při práci s dětmi	47
Graf 3 Přehled absolvování výcviku u respondentů	47
Graf 4 Frekvence realizace metody My Backpack	48
Graf 5 Pravidelnost využívání metody My Backpack	49
Graf 6 Četnost podnětu realizace metody My Backpack	50
Graf 7 Úspěšné zakončení metody My Backpack	52
Graf 8 Limity realizace metody My Backpack.....	53
Graf 9 Porovnání limitů u respondentů.....	53
Graf 10 Účinnost (kvalita) ze strany odborníků pracujících s metodou My Backpack.....	54
Graf 11 Užitečnost/prospěšnost ze strany dítěte	55
Graf 12 Užitek/prospěšnost na straně odborníka	56
Graf 13 Oblast rozvoje dítěte za pomoci metody My Backpack	57
Graf 14 Frekvence realizace metody My Backpack podle profese	58
Graf 15 Frekvence u formy péče dle profese.....	60
Graf 16 Existence limitů zázemí dle profese	61
Graf 17 Prospěšnost ze strany odborníka dle profese.....	61
Graf 18 Prospěšnost na straně dítěte dle profese	62
Graf 19 Frekvence užívání metody My Backpack dle délky praxe.....	63
Graf 20 Prospěšnost práce s metodou My Backpack dle délky praxe.....	64
Graf 21 Limity v realizaci metody My Backpack dle délky praxe.....	65

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů

Využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

1. Používáte metodu My Backpack při své práci aktivně?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

2. Co je důvodem nevyužívání metody MB?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- nemám potřebné zázemí pro práci s metodou (pomůcky, technika, zázemí, čas apod.)
 ze strany klientů není o metodu zájem
 nemám vhodné klienty pro práci s metodou
 zaměstnavatel práci s metodou nepodporuje
 Jiná...

3. S metodou My Backpack pracuji:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- pravidelně (min. 1x/týden)
 občas (min. 1x/měsíc)
 minimálně (min.1x/rok)

4. Metoda My Backpack je nejčastěji realizována na podnět:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- dítěte
- OSPOD
- pěstouni si sami metodu vyhledali
- pedagogů a vychovatelů
- rodičů
- Jiná...

5. Metodou My Backpack pracuji převážně s dětmi umístěnými v:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- pěstounské péči
- příbuzenské pěstounské péči
- náhradní rodině (osvojeně)
- dětském domově
- Jiná...

6. Metodou My Backpack pracuji převážně s:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- chlapci
- dívkami
- oběmi pohlavími stejně

Metodou My Backpack pracuji s radostí.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

Využití metody My Backpack při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů

Děti při práci s metodou My Backpack velmi dobře spolupracují.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

Je podle Vás metoda My Backpack pro děti vyrůstající mimo výchovné prostředí spíše užitečná a prospěšná nebo spíše neúčinná a neprospěšná?

	1	2	3	4	5	
Spíše neúčinná a neprospěšná	☐	☐	☐	☐	☐	Spíše užitečná a prospěšná

Mám zato, že metoda My Backpack pomáhá dítěti k vytváření uspokojivých mezilidských vztahů.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

Kde byste se zařadil/a na následující škále, která znázorňuje popis Vašeho postoje k využívání metody My Backpack?

	1	2	3	4	5	
Vyhýbám se jí	☐	☐	☐	☐	☐	Jsem nadšenec do této metody
Metoda mě v práci zdržuje	☐	☐	☐	☐	☐	Metoda mi práci usnadňuje
Nerád/a s metodou pracuji	☐	☐	☐	☐	☐	Rád/a ji využívám, kdykoli mohu

Mám zato, že metoda My Backpack pomáhá dítěti k jeho zakotvení v životě.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

Mám zato, že metoda My Backpack zohledňuje vnímání a prožívání dětí.

	1	2	3	4	5	
Rozhodně ne	☐	☐	☐	☐	☐	Rozhodně ano

14. Vyberte z následujících možností oblast, u které si myslíte, že metoda My Backpack nejvíce pomáhá dětem vyrůstajícím mimo výchovné prostředí rodičů.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- rozvoj identity
- porucha attachmentu
- psych. deprivace dítěte
- syndrom CAN
- těžké trauma
- zdravotní postižení
- porucha chování a výchovné problémy
- jiná...

15. Bylo by podle Vás vhodné metodu My Backpack využívat při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů častěji?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Nevím

16. Doporučil/a by jste při práci s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí metodu My Backpack?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Nevím

17. K realizaci metody My Backpack mám vše potřebné.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne

18. K tomu, abych mohl/a s metodou My Backpack pracovat častěji, potřebuji:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- pomůcky
- klienty
- prostory
- čas
- podporu zaměstnavatele
- finance
- jiná...

19. U všech klientů došlo k dokončení metody.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne

20. Impulz k přerušení metody MB byl ze strany:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- klienta
- mne, jako odborníka
- jiná...

21. Důvodem předčasného ukončení metody MB u klienta bylo:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- klient se v průběhu metody necítil v psychické pohodě
- v průběhu metody došlo u klienta ke zdravotním problémům
- jiná...

22. Důvodem předčasného ukončení metody MB u mne, jako odborníka, bylo:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- v průběhu metody jsem se necítil v psychické pohodě
- v průběhu metody u mě došlo ke zdravotním problémům
- Jiná...

23. V kterém roce jste absolvovala kurz My Backpack?

24. Vaše délka praxe práce s dětmi vyrůstajícími mimo výchovné prostředí rodičů:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 0-5 let
- 6-10 let
- 11 - 15 let
- 16 - 20 let
- 21 let a více

25. Vaše pracovní profese je:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- psycholog
- sociální pracovník
- vychovatel
- klíčový pracovník pěstouna
- Jiná...

26. Jste:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Muž
- Žena

27. Vaše celková délka praxe:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 0-5 let
- 6-10 let
- 11 - 15 let
- 16 - 20 let
- 21 let a více